

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen

Gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding

Archeologisch Adviesbureau

C
U
L
T
U
R
H
I
S
T
O
R
I
E

6500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

200 na Chr.

1650 na Chr.

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen

Gemeente Wijchen

**Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding**

L.M. Flokstra & S.W. Jager

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: DHV B.V., Oost-Nederland, Deventer (namens Waterschap Rivierenland)

Titel: Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen; archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Status: eindversie

Datum: 3 augustus 2012

Auteurs: *L.M. Flokstra & drs. S.W. Jager*

Projectcode: HMOB5

Bestandsnaam: RA2577_HMOB5

Projectleider: L.M. Flokstra

Projectmedewerker: ing. T. Engels

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 419542, 419543 & 419544

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 50779

Bewaarplaats documentatie: RAAP Oost-Nederland

Autorisatie: drs. H.F.A. Haarhuis

Bevoegd gezag: gemeente Wijchen

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2012

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In maart 2012 heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologische begeleiding uitgevoerd in het plangebied Flerdeweg III te Hernen in de gemeente Wijchen. De opdracht tot het onderzoek werd verstrekt door advies- en ingenieursbureau DHV B.V. namens diens opdrachtgever Waterschap Rivierenland. Deze activiteit vloeide voort uit het voornemen om in perceel 693 langs de Flerdeweg, over een afstand van zo'n 680 m aan de (noord)oostkant van de zogenaamde Meergraaf, een natuurlijke oeverzone te creëren, aangevuld met een kikkerpoel in de zuidoosthoek.

De archeologische begeleiding kan zonder meer als succesvol worden betiteld. Op twee plaatsen zijn namelijk archeologische vondsten gedaan. Van vindplaats 1, die bestaat uit twee cultuurlagen die van elkaar worden gescheiden door een kleipakket van zo'n 1,5 m dik, zijn monsters genomen ten behoeve van ¹⁴C-datering. Hieruit blijkt dat de onderste laag uit het Mesolithicum dateert (ergens tussen 7470 en 7180 voor Chr.), terwijl de bovenste laag op basis van de ¹⁴C-datering in het Neolithicum kan worden geplaatst (ergens tussen 2860 en 2500 voor Chr.) In het laatste geval is het waarschijnlijk dat het om de neerslag van activiteiten van de Enkelgrafcultuur (2800-2400 voor Chr.) gaat. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat hier ook mensen van de Klokbeercultuur (2400-1900 voor Chr.) hebben vertoefd. Naar verwachting dateert vindplaats 2, die in dezelfde geologisch context en op hetzelfde niveau is aangetroffen als de bovenste laag van vindplaats 1, eveneens uit het Laat Neolithicum.

De meest voor de hand liggende verklaring is dat hier om de neerslag van kortstondige, specifieke, plaatsgebonden activiteiten gaat. Daarbij moet allereerst worden gedacht aan jachtkampjes. Voor wat de jager-verzamelaars uit het Mesolithicum betreft, was het inrichten van een kampement de dagelijkse realiteit; de mensen die hier in het Laat Neolithicum neerstreken, leidden een boerenbestaan en zullen deze plek vanuit een ander perspectief hebben opgezocht, met waarschijnlijk hetzelfde doel: het verschalken van wild of vis.

Aangezien de behoudenswaardigheid van vindplaats 1 niet ter discussie stond en het archeologische vlak van de bovenste cultuurlaag blootstond aan erosie doordat de bovenste vondstlaag over enige afstand aan het oppervlak was komen te liggen, is besloten deze vindplaats weer af te dekken met gebiedseigen grond. Deze eenmalige beheermaatregel vond plaats op 6 april 2012, vooruitlopend op de uitkomsten van het ¹⁴C-onderzoek. Hiertoe werd een korte notitie opgesteld, waarin de uitgangspunten voor deze exercitie zijn vastgelegd (bijlage 4). Nadat zowel de opdrachtgever als het bevoegd gezag zich achter de inhoud van deze notitie hadden gesteld, werd het realiseren van deze eenmalige beheermaatregel in gang gezet.

Ten aanzien van de behoudsvraag en het selectievraagstuk kan worden gesteld dat – gezien de specifieke omstandigheden en het karakter van de ingrepen in combinatie met de bijzondere

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

betekenis (en dus hoge archeologische waarde) van beide vindplaatsen – reeds door het bevoegd gezag ingestemd is met behoud van beide vindplaatsen. Deze stellingname werd bespoedigd door de kwetsbaarheid van vindplaats 1, waarvan de bovenste cultuurlaag blootstond aan verval als gevolg van weersinvloeden.

Het realiseren van duurzaam behoud van vindplaats 1 vergde, zoals hierboven reeds naar voren is gebracht, een eenmalige ingreep. Hiertoe werd de vindplaats (weer) afgedekt met een pakket klei uit de directe omgeving. Een dergelijke exercitie werd niet nodige geacht ter hoogte van vindplaats 2, te meer daar deze vindplaats niet door weersinvloeden en uitdroging werd bedreigd. Deze vindplaats, die slechts over korte afstand is blootgelegd, is inmiddels opgenomen in de oeverzone van de kikkerpoel en staat reeds onder invloed van opwellend grondwater.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Kader	9
1.2 Plangebied	9
1.3 Toekomstige situatie	11
1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen	11
1.5 Administratieve gegevens	13
2 Landschap, archeologie en historische geografie	15
2.1 Landschappelijke aspecten	15
2.2 Archeologie	15
3 De archeologische begeleiding	17
3.1 Methoden	17
3.2 Resultaten	18
4 Conclusies	27
4.1 Beantwoording onderzoeksvragen	27
4.2 Slotbeschouwing	30
5 Aanbevelingen	31
Literatuur	33
Gebruikte afkortingen	33
Verklarende woordenlijst	34
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	35
Bijlage 1: Boorbeschrijvingen vindplaats 1 (niveaus 1 en 2) en vindplaats 2	37
Bijlage 2: Vondstenlijst	53
Bijlage 3: Boorprofielen vindplaats 1	55
Bijlage 4: Notitie t.b.v. duurzaam veiligstellen bovenste cultuurlaag vindplaats 1 ...	57

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

1 Inleiding

1.1 Kader

In maart 2012 heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologische begeleiding uitgevoerd in het plangebied Flerdeweg III te Hernen in de gemeente Wijchen. De opdracht tot het onderzoek werd verstrekt door advies- en ingenieursbureau DHV B.V. namens diens opdrachtgever Waterschap Rivierenland. Het onderzoek hield verband met het voornemen om in perceel 693 langs de Flerdeweg over een afstand van zo'n 680 m aan de (noord)oostkant van de zogenaamde Meergraaf, een natuurlijke oeverzone te creëren, aangevuld met een kikkerpoel in de zuidoosthoek. De archeologische begeleiding diende te worden uitgevoerd omdat verkennend archeologisch booronderzoek had uitgewezen dat zich ter plekke restgeulafzettingen van een meandergordel van het Wijchens Maasje bevinden, waardoor er een reële kans bestaat op de aanwezigheid van watergerelateerde vondsten (Goossens, 2011). Het zou daarbij kunnen gaan om zowel de neerslag van activiteiten vanuit nabijgelegen nederzettingen (rituele depots, dumps) als voorwerpen en/of constructies die gebonden zijn aan een 'natte context'.

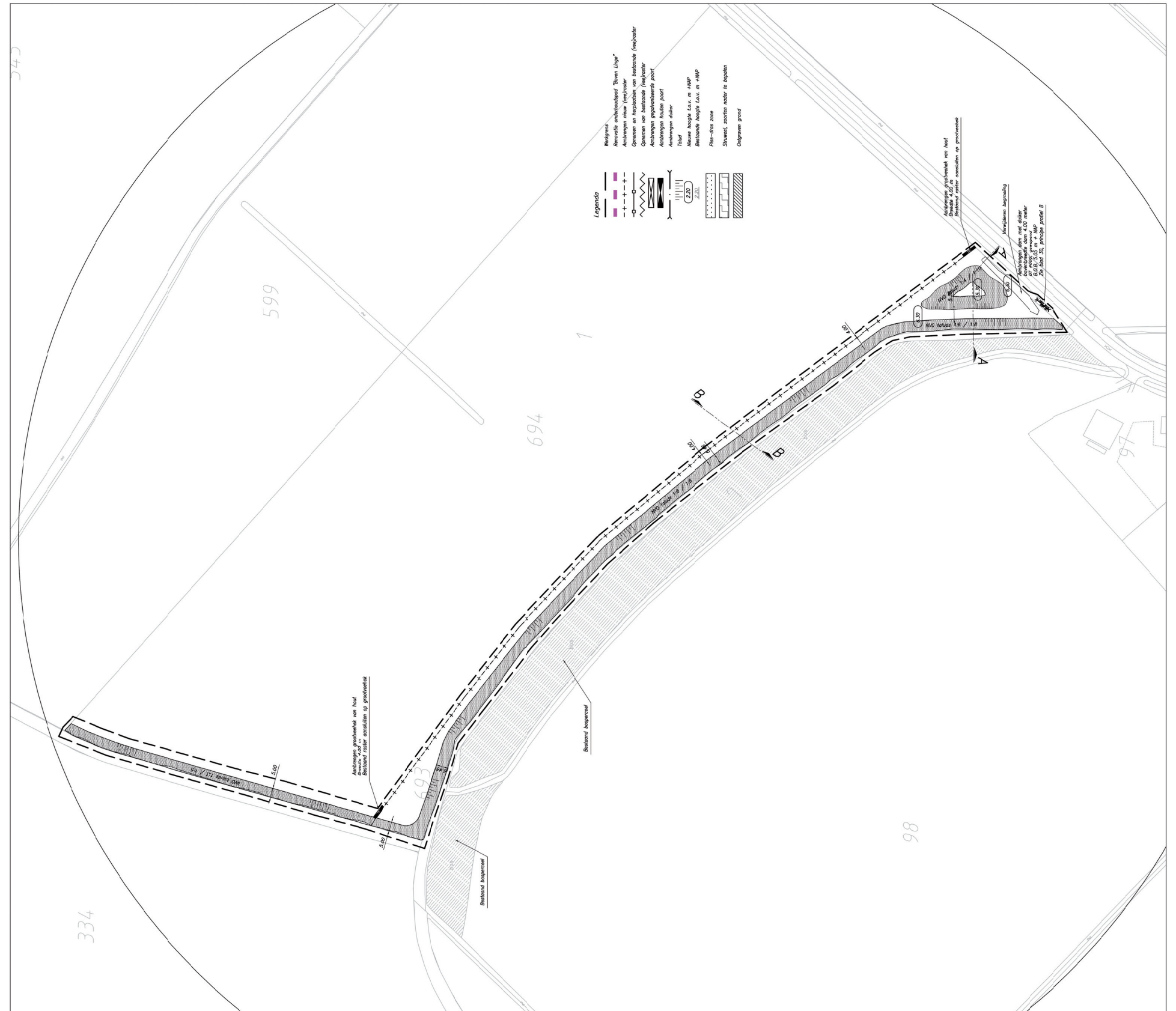
Aangezien eventuele archeologische resten ter hoogte van de oude restgeulafzettingen met behulp van een booronderzoek moeilijk zijn te traceren en het aanleggen van proefsleuven evenmin soelaas biedt vanwege het lokale karakter van de sporen en vondsten, is besloten de werkzaamheden van archeologische zijde te laten begeleiden; dit om te voorkomen dat relevante informatie ongezien verloren gaat. Er is daarbij gekozen voor een extensieve vorm bestaande uit regelmatige inspecties afhankelijk van de voortgang van de werkzaamheden en de kans op de aanwezigheid van archeologische vondsten, gebaseerd op goede afspraken met de degenen die met de uitvoering zijn belast.

Voorafgaand aan de uitvoering van de archeologische begeleiding is, zoals gebruikelijk en conform de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Jager, 2011). Dit PvE diende als leidraad voor het onderzoek.

Het veldwerk is uitgevoerd in maart 2012. De uitwerking van de onderzoeksresultaten heeft eind maart-begin april 2012 plaatsgevonden. Tijdens het onderzoek is op prettige wijze samengewerkt met DHV (M. Jansen en F. Timmerman) en de medewerkers van Waterschap Rivierenland en Blom Hofmeier Loonwerk en Grondverzet.

1.2 Plangebied

Plangebied Flerdeweg III ligt in het buitengebied van Hernen, ten westen van de Flerdeweg en direct ten (noord)oosten van de Meergraaf (figuur 1). Het gebied beslaat een lengte van circa 680 m, terwijl de breedte van de aan te leggen natuurvriendelijke oeverzone maximaal 8 m

Figuur 2. Gerealiseerde situatie perceel 693.

bedroeg (totale oppervlak: circa 5.400 m²). In samenhang met deze ingreep is aan de zuidkant van het plangebied, aan de oostzijde van de Meergraaf, een kikkerpoel gerealiseerd. Deze poel heeft een oppervlak van circa 2.100 m². Het plangebied staat afgebeeld op kaartblad 39H van de topografische kaart van Nederland (ANWB Media, 2004; schaal 1:25.000). De centrumcoördinaten zijn 174.500/426.530.

1.3 Toekomstige situatie

Met het realiseren van de plannen wordt ter plekke een meer natuurvriendelijke situatie nagestreefd. De werkzaamheden bestonden uit het creëren van een natuurvriendelijke oever aan de noord(oost)zijde van de Meergraaf, waarbij over een afstand van zo'n 680 m een hellend talud is aangebracht en het waterbergend vermogen van deze waterloop is vergroot. In samenhang hiermee is in de zuidoosthoek van het gebied een kikkerpoel (met een oppervlak van circa 2.100 m²) gerealiseerd (figuur 2).

1.4 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het veldonderzoek had het karakter van een extensieve archeologische begeleiding (conform het protocol proefsleuven). Een dergelijke vorm van archeologische begeleiding bestaat uit regelmatige inspecties waarbij ontsluitingen worden gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische resten. De frequentie van de inspecties wordt bepaald door de intensiteit van de werkzaamheden en ingrepen die aan de orde zijn in combinatie met de veronderstelde trefkans en is voorts gebaseerd op een goede samenwerking met degenen die belast zijn met de uitvoering van de werkzaamheden.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De KNA (versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

Voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek is, zoals gebruikelijk, een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Jager, 2011). In dit PvE, dat als leidraad diende voor het onderzoek, zijn ten behoeve van de archeologische begeleiding de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Zijn bij de uitvoering van de grondwerkzaamheden ten behoeve van de aanleg van de natuurvriendelijke oeverzone nog archeologische sporen en vondsten aan het licht gebracht? Zo ja: waar bestaan die uit?
 - a. Wat is de aard en datering (periodisering) daarvan?
 - b. Wat is de verspreiding daarvan?
 - c. Wat is de diepteligging en geologische context daarvan?
 - d. Wat is de gaafheid en conservering daarvan?

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		1795	
Nieuwe tijd	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat	1250	
	Vol	1050	
	Vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch laat	525
		Merovingisch vroeg	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
Midden		250.000	
Oud			

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand?
3. Kunnen er structuren worden onderscheiden? Zo ja: waar bestaan die dan uit en welke functie kan hieraan worden toegekend?
4. Kunnen er specifieke activiteitenzones worden onderscheiden? Zo ja: waaruit bestaan die dan?
5. Hoe kunnen de archeologische resten globaal worden gedateerd?
6. Werpen de bevindingen van de archeologische begeleiding nieuw licht op de geschiedenis van het plangebied en wijdere omgeving? Zo ja: waaruit bestaan deze feiten dan?
7. Wat kan op basis van de resultaten van de archeologische begeleiding (denk aan dumps) worden gezegd over de archeologische verwachting van de aangrenzende (en wijdere) omgeving?
8. Is het zaak de kennis omtrent de bodemkundige aspecten van het plangebied op basis van de verrichte waarnemingen aan te vullen c.q. bij te stellen, afgezet tegen de informatie die het booronderzoek heeft opgeleverd? Zo ja: licht dit toe.

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

9. Hebben de waarnemingen kennis opgeleverd die van invloed is op onze kijk op het Wijchens Maasje? Zo ja: waar bestaat die dan uit?

1.5 Administratieve gegevens

Opdrachtgever: DHV B.V. namens Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: gemeente Wijchen

Uitvoerder: RAAP Oost-Nederland

Wetenschappelijk leider: drs. S.W. Jager

Gemeente: Wijchen

Plaats: Hernen

Plangebied: Flerdeweg III

RAAP-projectcode: HMOB5

Coördinaten: 174.502/426.532

Grootte plangebied: 5.400 m² (met een lengte van circa 680 m en een breedte van circa 8 m)

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: : 419542, 419543 & 419544

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 50779

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

2 Landschap, archeologie en historische geografie

2.1 Landschappelijke aspecten

Het plangebied ligt in het buitengebied van Hernen en maakt als zodanig deel uit van de stroomgordel van het Wijchens Maasje, dat een begin- en eind(fase)datering kent van respectievelijk 4765 en 3020 jaar geleden (Berendsen & Stouthamer, 2001). Tijdens het verkennend booronderzoek is vastgesteld dat in de ondergrond restgeulafzettingen aanwezig zijn, die verband houden met deze oude aftakking van de Maas.¹ De voormalige loop van deze meanderende stroomgordel is nog goed in het landschap herkenbaar op basis van waterlopen en perceelsverkavelingen. De Meergraaf vormt onderdeel van dit systeem.

Volgens de bodemkaart komen in het plangebied kalkloze ooivaaggronden (Stiboka, 1981: code Rd10C, bestaande uit lichte zavel) en kalkloze poldervaaggronden (code Rn95c, t.w. zware zavel en lichte klei) voor. In geomorfologisch opzicht kan het plangebied op de noordelijke rand van een rivieroeverwal of stroomrug worden gesitueerd (Stiboka/RGD, 1986: code 3K25). Direct ten noordoosten ervan bevinden zich lager gelegen gronden die als 'rivierkom en/of oeverwalachtige vlakte' kunnen worden gedefinieerd (code 2M22).

2.2 Archeologie

Van de (hoger gelegen) stroomrug van het Wijchens Maasje zijn diverse nederzettingsterreinen bekend uit de periode IJzertijd t/m Late Middeleeuwen. Tussen deze nederzettingen bevonden zich landbouwarealen en vermoedelijk waren de verschillende nederzettingen door een wegenstelsel met elkaar verbonden. Hieronder passeren de belangrijkste complexen kort de revue:

1. Direct ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich een nederzetting uit de Romeinse tijd. Van deze vindplaats zijn aardewerk en fragmenten van La Tène-armbanden afkomstig (Goossens & Flokstra, 2011: cat.nrs. 366 & 495; ARCHIS-waarnemingsnummer 25649).
2. Direct ten zuidoosten van het plangebied, ten noordoosten van de restgeul van het Wijchens Maasje, zijn in 1948 aardewerkscherven uit de Romeinse tijd gevonden. Deze vindplaats wordt aangeduid als 'nederzetting met flauwe verhoging op een kleine zandopduiking' (Goossens & Flokstra, 2011: cat.nr. 50; ARCHIS-waarnemingsnummer 25764).
3. Een belangrijk nederzettingsterrein strekt zich op een paar honderd meter ten zuidoosten van het plangebied uit (en draagt de naam De Fleerde). Het gaat om een gebied dat langdurig en continu is bewoond (IJzertijd t/m Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd). Een deel van dit nederzettingensareaal is opgewaarderd tot archeologisch monument (AMK-nummer 12599). Het ziet

¹ De ¹⁴C-datering van de mesolithische 'vondstlaag' vormt een belangrijke ondersteuning van deze waarneming.

ernaar uit dat deze nederzetting zich geleidelijk heeft verplaatst in noordwestelijke richting langs de restgeul van het Wijchens Maasje (Goossens & Flokstra, 2011: cat.nrs. 49, 67, 68, 401 en 494). Mogelijk houdt dit verband met een voortgaande vernatting van het gebied. Van dit nederzettingsterrein zijn veel archeologische vondsten afkomstig.

4. Uit de omgeving van het plangebied is verder een aantal verhoogde huisplaatsen bekend. Zo bevinden zich op het nederzettingsterrein van De Flerde (op een verhoging) een zogenaamde vloedschuur en een T-vormige boerderij, terwijl meer stroomafwaarts, ten westen van het plangebied achter boerderij 'De Schebbelaar', eveneens een vloedschuur staat.
5. Vanaf het De Meergraaf is in de jaren 30 van de 20e eeuw een aftakking gegraven naar de middeleeuwse waterloop De Elst. Deze waterloop is aangelegd in een pleistocene afwateringsgeul. Aan De Elst heeft een mottekasteel gelegen, dat in 2008 ontdekt is (Flokstra & Kattenberg, 2009). Deze locatie ligt ongeveer een kilometer ten noorden van het plangebied.

Al met al kan worden gesteld dat de stroomrug en de oeverzones van het Wijchens Maasje, vanaf het moment dat hiertoe de mogelijkheid bestond en bepaald door de grillen van de natuur, een grote aantrekkingskracht op de mens heeft uitgeoefend. De vindplaatsen uit de Steentijd die bij de archeologische begeleiding aan het licht zijn gekomen, kunnen gezien tegen deze achtergrond worden beschouwd als het spreekwoordelijke 'topje van de ijsberg' en vormen een welkome aanvulling op de rijke en geschakeerde bewoningsgeschiedenis van het gebied.

3 De archeologische begeleiding

3.1 Methodes

De archeologische begeleiding heeft plaatsgevonden onder de voorwaarden van het daartoe opgestelde PvE (Jager, 2011). In grote lijnen hield dit het inspecteren van de ontsluitingen in op gezette tijden, afhankelijk van de voortgang van de werkzaamheden en op basis van goede afspraken met de uitvoerende partij. Deze extensieve vorm is van toepassing op locaties waarbij de kans op de aanwezigheid van archeologische vondsten verhoudingsgewijs klein is en er derhalve geen permanente aanwezigheid van een archeoloog noodzakelijk is. De belangrijkste afspraak daarbij is dat degenen die belast zijn met de uitvoering de archeologisch projectleider waarschuwen zodra er iets aan het licht wordt gebracht waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat er een archeologische belang aan kan worden toegekend. De werkzaamheden worden ter plekke vervolgens gestaakt (en elders voortgezet) om de gelegenheid te geven tot het doen van waarnemingen.

Figuur 3. Impressie van de graafwerkzaamheden.

De werkzaamheden zijn gefaseerd uitgevoerd. Als eerste is de kikkerpoel in de zuidoosthoek van het plangebied gerealiseerd. Vervolgens is direct langs de Meergraaf over de hele lengte van het plangebied een begin werd gemaakt met het realiseren van de natuurvriendelijke oeverzone, waarna vanaf de oostzijde verder grond is afgegraven om het gewenste reliëf (een flauw oplopend talud) te bewerkstelligen (figuur 3) De vrijgekomen grond is in een tijdelijk depot aan de Flerdeweg opgeslagen en in een later stadium afgevoerd.

Omdat de natuurvriendelijke oeverzone, evenals het talud van de kikkerpoel, onder een hoek van 20° is aangelegd, bestond er tijdens de archeologische begeleiding niet de mogelijkheid profielen op te tekenen. Wel is bij de aanleg van de kikkerpoel een profielkolom gedocumenteerd. Vanwege de geringe informatiewaarde van deze profielopname wordt hier verwezen naar de boorbeschrijvingen (bijlage 1). De vrijgekomen vlakken zijn met behulp van een metaaldetector afgezocht met het oog op de aanwezigheid van metaalvondsten. Hierbij zijn geen metalen voorwerpen aan het licht gebracht.

3.2 Resultaten

3.2.1 Geologie en bodem

Het plangebied bevindt zich direct langs de (noord)oostzijde van een buitenste meanderbocht van het Wijchens Maasje. De oeverpakketten bestaan ter plaatse uit matig tot sterk siltige klei (met veel ijzer- en mangaanvlekken). Vanwege de ligging parallel aan de stroomgordel van het Wijchens Maasje is een algemeen (en kenmerkend) beeld vastgesteld van wisselende kleiige en minder kleiige (zandige) oeverzones. Vanaf zo'n 250 cm -Mv bevinden zich in de ondergrond geulafzettingen. Deze afzettingen zijn slap en bestaan uit een grijs, gereduceerde mengsel van klei en zand, met zandlagen en plantenresten. Het reductieniveau is vastgesteld vanaf 250 cm -Mv.

Gezien de datering van het Wijchens Maasje (circa 4.765-3.020 jaar geleden) en de diepteligging van de aangetroffen geulafzettingen, is hier waarschijnlijk sprake is van een oudere pleistocene stroomgordel in de ondergrond.

Het Wijchens Maasje heeft mogelijk tijdens de beginperiode lagere terreingedeelten gevolgd en zich vervolgens in noordwaarts verplaatst. Het gebied ten noorden van het Wijchens Maasje ligt relatief laag ten opzichte van het noordelijk daarvan gelegen rivierduincomplex, waarop het dorp Hernen zich ontwikkeld heeft. Het tussenliggende, laaggelegen gebied kan beschouwd worden als 'rivierkom en/of oeverwalachtige vlakte'. Op zo'n halve meter onder het maaiveld zijn hier oude pleistocene leembodems aanwezig (zgn. tertiaire klei). Deze afzettingen bestaan uit zwak zandige, grijs gereduceerde leem (met veel ijzervlekken). Het ziet ernaar uit dat het Wijchens Maasje zich in dit leempakket heeft ingesneden.

3.2.2 Archeologie

Vindplaats 1: cultuurlaag 1

Tijdens de archeologische begeleiding zijn in het middelste deel van het (langgerekte) plangebied in een oeverpakket op ongeveer 35-70 cm -Mv houtskoolpartikels vastgesteld (circa

Figuur 4. Detail van de vondstlaag met aardewerk (vindplaats 1).

5,82-5,67 m +NAP). Bij de bestudering van deze cultuurlaag, die bestond uit matig siltige klei met oxidatie-reductieverschijnselen, bleek dat er meerdere archeologische indicatoren aanwezig waren. In de laag is niet alleen handgevormd aardewerk aangetroffen, maar ook vuursteenmateriaal, een brok steen, verbrand bot en verbrande leem (figuur 4). Omdat de vindplaats aangesneden is tijdens de graafwerkzaamheden en de werkzaamheden ter plekke nog niet waren afgerond, is besloten om deze vindplaats verder uit te boren.

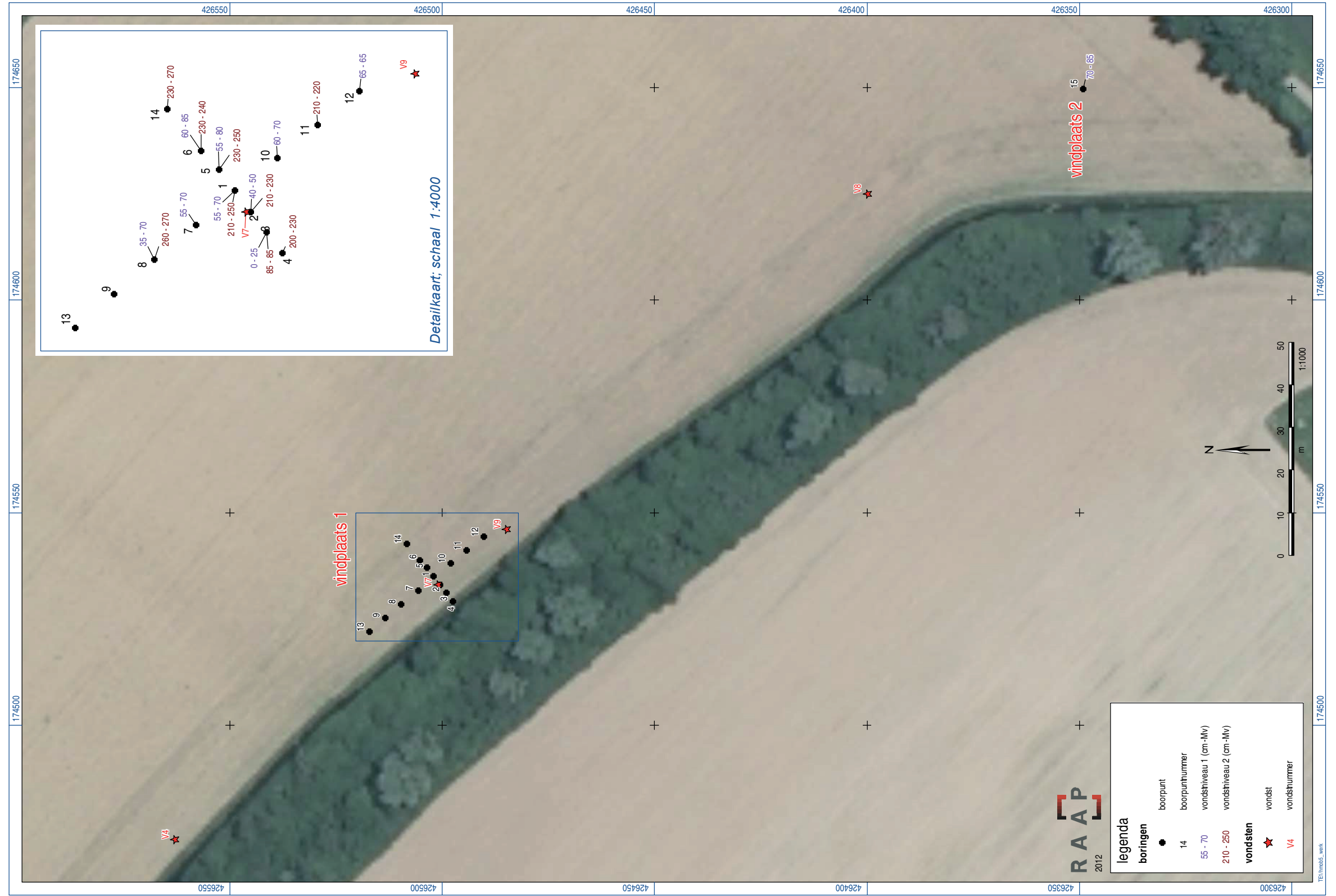
Hiertoe werden boringen gezet in twee elkaar kruisende raaien (boringen 1 t/m 14) over de vermoedelijke kern van de vindplaats met het oog op het verzamelen van aanvullende informatie omtrent de omvang, aard en diepteligging. De afstand tussen de boringen was 2,5 tot 5 m; er is geboord tot zo'n 3 m -Mv. Uit het booronderzoek blijkt dat de cultuurlaag een dikte heeft van 10-25 cm en een omvang van circa 400 m² (zie figuur 5 alsmede de bijlagen 1 en 3). De vondsten die uit het aangesneden gedeelte van deze laag afkomstig zijn, passeren hieronder, opgesplitst in de verschillende materiaalcategorieën, kort de revue.

Aardewerk (V1)

Deze categorie wordt vertegenwoordigd door twee fragmenten handgevormd aardewerk. Het ene fragment is met kwarts gemagerd, is in een oxiderend/reducerend milieu gebakken en heeft een wanddikte van 7-8 mm. Aan de buitenzijde is een vier-vijfvoudige (horizontale) lijnversiering aangebracht, die wordt geflankeerd door een zonering van schuine (dubbele) streepvormige

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
 Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 5. Boorpuntenkaart en puntvondsten.

Figuur 6. Het handgevormde aardewerk.

versiering (figuur 6c). Naar het zich laat aanzien gaat het om een scherf van zogenaamd klokbekeraardewerk.

Het tweede fragment is eveneens met kwarts gemagerd en heeft aan de buitenzijde een fijne versiering van kleine spatelindrukjes (figuur 6a). Ook dit betreft waarschijnlijk een klokbekerscherf.

Verbrand bot (V2)

Uit de cultuurlaag is voorts een aantal fragmenten verbrand bot afkomstig. Vermoedelijk betreft het dierlijk bot dat in een open vuur is verbrand. In het kader van onderhavig onderzoek is besloten dit bot verder niet te onderzoeken.

Steen (V3)

Tot het vondstmateriaal behoort verder een fragment breuksteen. Het gaat om kwartsitische zandsteen.

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 7. Vuursteenvondsten.

Vuursteen (V4-V5)

In totaal zijn drie fragmenten vuursteen aangetroffen, te weten twee afslagen en een kling (figuur 7). Gelet op de uiterlijke kenmerken gaat het vermoedelijk om zogenaamd Rijckholt-vuursteen. Eén afslag heeft een duidelijke slagbult (menselijke bewerking) en een gepolijst uiterlijk door de schurende werking van stromend water. De kling heeft een lengte van 5,3 cm en breedte van 1,3 cm. Op geen van de vuursteenvondsten zijn gebruikssporen zichtbaar.

Ouderdomsbepaling

Om inzicht te krijgen in de precieze ouderdom van de cultuurlaag is een monster van de laag genomen voor een ¹⁴C-datering. De uitkomst wijst op een ouderdom in het Neolithicum (ergens

tussen 2860-2500 voor Chr.).² In dat geval moet allereerst gedacht worden aan activiteiten van mensen van de Enkelgrafcultuur.

Vindplaats 1: cultuurlaag 2

Het uitboren van de vondstlaag die hierboven is behandeld, leidde tot grote verrassing op een dieper niveau tot de ontdekking van een tweede cultuurlaag. Tussen 210 en 270 cm -Mv is in boring 1 (in een pakket zwak tot matig zandige klei) houtskool aangetroffen. De top van deze laag bevindt zich tussen 4,27 en 3,56 m +NAP; de dikte van deze laag varieert van 10 tot 40 cm en lijkt tot een geulafzetting van het Wijchens Maasje te behoren. Er is namelijk sprake van een wegduikende vondstlaag in de richting van het Wijchens Maasje. Aangezien op dit niveau ook verbrande leem is aangetroffen, lijkt de kern van deze vindplaats zich in de directe nabijheid te bevinden. Deze vindplaats bevindt zich stratigrafisch 1,55 m dieper dan het eerste niveau. Uit het booronderzoek blijkt dat deze cultuurlaag een oppervlak van tenminste 400 m² beslaat (zie figuur 5 en de boorbeschrijvingen). Afgezien van houtskool en verbrande leem zijn geen andere archeologische indicatoren aangetroffen.

Ouderdomsbepaling

Om inzicht te krijgen in de ouderdom van de cultuurlaag is een monster van de laag genomen voor een ¹⁴C-datering. De uitkomst wijst op een ouderdom in het Vroeg Mesolithicum (ergens tussen 7470 en 7180 voor Chr.).³

Vindplaats 2: kikkerpoel

In de zuidoosthoek van het plangebied werd bij het uitgraven van de kikkerpoel een tweede concentratie houtskool en verbrande leem aangetroffen met rondom sterk gefragmenteerd, handgevormd aardewerk. Deze laag correspondeert met grijze, sterk siltige klei (met mangaanvlekken) en bevindt zich op ongeveer hetzelfde niveau als de bovenste cultuurlaag van vindplaats 1: op circa 70-85 cm -Mv (5,68-5,53 m +NAP). Op deze plek is een aanvullende boring geplaatst (boring 15). Er is verder geen waarderend booronderzoek verricht. Voor de beschrijving wordt verwezen naar figuur 5 en de boorbeschrijvingen.

Aardewerk (V7, V8)

Van deze vindplaats zijn zes sterk gefragmenteerde scherven handgevormd aardewerk afkomstig (met een wanddikte van 6 tot 8 mm). Het aardewerk is gemagerd met fijne kwartsdeeltjes en organisch materiaal. De buitenzijde van het aardewerk heeft een geoxideerd uiterlijk (figuur 6b). Over de precieze datering van dit aardewerk kunnen, gelet op het fragmentaire karakter en het ontbreken van versieringsmotieven, geen concrete uitspraken worden gedaan, maar gelet op de diepteligging en geologische context gaat het om materiaal dat (vermoedelijk) uit het Laat Neolithicum dateert.

² SUERC-40392 (GU27298). De datering in jaren BP komt uit op 4100 ± 35 . Omgerekend in kalenderjaren komt dit neer op een datering van 2849-2813, 2740-2731, 2693-2688 en 2679-2578 voor Chr. (68,2% waarschijnlijkheid) en 2866-2804, 2774-2770, 2761-2569 en 2517-2500 voor Chr. (95,4% waarschijnlijkheid).

³ SUERC-40393 (GU27299). De datering in jaren BP komt uit op 8280 ± 40 . Omgerekend in kalenderjaren komt dit neer op een datering van 7453-7396, 7376-7299 en 7222-7196 voor Chr. (68,2% waarschijnlijkheid) en 7469-7184 voor Chr. (95,4% waarschijnlijkheid).

Verspreid over het plangebied is voorts een serie 'losse' vuursteen- en aardewerkvondsten gedaan. Deze vondsten zijn met de 06-GPS ingemeten. Tot dit vondstmateriaal behoort onder meer een scherf van een potbeker, een soort voorraadpot uit het Laat Neolithicum (Klokbekercultuur) en de Vroege Bronstijd (zie bijlage 2).

3.2.3 Aard van de vindplaatsen

Op basis van de ¹⁴C-dateringen kan de bovenste cultuurlaag van vindplaats 1 in het Laat Neolithicum worden geplaatst en (naar het zich laat aanzien) worden toegewezen aan de Enkelgrafcultuur, terwijl de onderste cultuurlaag aanzienlijk ouder is en uit het Vroeg Mesolithicum dateert. Voorts zijn er aanwijzingen dat op deze plek eveneens door mensen van de Klokbekercultuur activiteiten zijn ontplooid. Vindplaats 2, die in dezelfde geologisch context en op hetzelfde niveau is aangetroffen als de bovenste laag van vindplaats 1, dateert waarschijnlijk eveneens uit het Laat Neolithicum.

Het is aannemelijk dat het om plekken gaat waar mensen gedurende korte tijd specifieke, plaatsgebonden activiteiten hebben ontplooid. Zowel de omvang en dikte van de cultuurlagen als de ligging aan de oever van het Wijchens Maasje (en zijn voorgangers) wijzen in die richting. Daarbij moet allereerst worden gedacht jachtkampjes, terwijl (voor wat het Neolithicum betreft) een veeweiderskampement ook niet kan worden uitgesloten. Het afval belandde daarbij in de oeverzone van dit riviervlakte. Het lijkt voorts om plekken te gaan die meermaals zijn bezocht, hetgeen niet verwonderlijk is, want ook in de Prehistorie kende men (net als vandaag de dag) vaste patronen. Naar alle waarschijnlijk moeten de bijbehorende (laat-)neolithische nederzettingsarealen hogerop worden gezocht: op rivierduinen in de omgeving (bijv. die van Hernen).

3.2.4 Vergelijkbare vindplaatsen in de omgeving

Uit de omgeving van het plangebied zijn geen vergelijkbare vindplaatsen (ARCHIS-waarnemingsnummers 4225, 4236, 25620, 25659, 25660, 33687, 33689 en 47726) uit het Vroeg Mesolithicum bekend, zodat deze waarneming vooralsnog uniek is in deze regio. Wel zijn diverse 'losse' vuursteenvondsten bekend. Dat geldt niet voor het Laat Neolithicum, waarvan uit de omgeving verschillende vindplaatsen bekend zijn. Deze zijn voornamelijk aangetroffen op hoger gelegen terreinen, in het bijzonder op het noordwest georiënteerde rivierduincomplex. Ook zijn vindplaatsen uit die tijd aan het licht gekomen op (gedeeltelijk) afgedekte rivierduinen die met de hoogste delen boven holocene klei uitsteken. Het gaat daarbij om zowel nederzettingen als grafvondsten. Hieronder volgt een korte opsomming van de belangrijkste neolithische vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied opgesplitst in Enkelgrafcultuur en Klokbekercultuur.

Enkelgrafcultuur

In omgeving van Hernen/Wijchen zijn diverse vindplaatsen bekend van vuurstenen werktuigen die in de Enkelgrafcultuur kunnen worden gedateerd (ARCHIS-waarnemingsnummers 4183, 4223, 45697, 16882, 11440 en 400083). Het betreft in de meeste gevallen vondsten van vuurstenen bijlen. Vaak zijn dit losse vondsten die niet exact in een periode kunnen worden geplaatst, maar

gedurende langere perioden zijn gebruikt. Deze vondsten zijn echter wel een duidelijke aanwijzing voor neolithische activiteit op het rivierduincomplex van Wijchen en omgeving.

Klokbekercultuur

Tijdens werkzaamheden voor de aanleg van snelweg A50 in Hernen werden twee grote fragmenten van Veluwe klokbekers aangetroffen op een hoog rivierduin. Deze vindplaats ligt ongeveer 1.300 m ten noordoosten van het plangebied. Mogelijk betreft het grafvondsten (ARCHIS-waarnemingsnummer 4165).

Bij een grootschalige ontzanding in buurtschap Het Vormer in Wijchen kwam in 1971 veel neolithisch aardewerk en vuursteenmateriaal tevoorschijn. Het betrof een nederzettingsterrein uit het Midden en Laat Neolithicum, de Midden Bronstijd en de IJzertijd. Deze vindplaats heeft veel nieuwe inzichten opgeleverd over met name het Neolithicum. Ook deze vindplaats was gesitueerd op een hoog rivierduin, zo'n 3 km ten zuidoosten van onderhavig plangebied (Tuyn & Jansen, 1971; Louwe Kooijmans, 1976). In de directe omgeving van deze vindplaats bevinden zich diverse kleinere sites waar aanwijzingen zijn gevonden voor intensieve vuursteenbewerking (ARCHIS-waarnemingsnummers 4239 en 4167).

Op de Kleine Kamp in Woezik (gemeente Wijchen) werden bij omvangrijke opgravingen klokbekers in grafcontext aan het licht gebracht. Ook deze vindplaats bevindt zich op een rivierduin en ligt zo'n 5 km ten oosten van het plangebied (ARCHIS-waarnemingsnummer 45693).

In buurtschap Wezel (gemeente Wijchen) werden bij veldkarteringen door de AWN diverse vuurstenen artefacten gevonden. Deze vindplaats ligt relatief lager dan het zuidelijk gelegen rivierduin. Grindige pleistocene terrasafzettingen zijn hier afgedekt en komen dicht aan het oppervlak; wellicht zijn juist deze locaties gebruikt voor (vuur)steenwinning. De vuursteenvondsten kunnen vanaf het Neolithicum worden gedateerd en in verband worden gebracht met tijdelijke kampementen (ARCHIS-waarnemingsnummer 47982).

Tijdens graafwerkzaamheden voor de Gasunie werd in 2010 bij het Hernensch Meer in Leur (gemeente Wijchen) in een kuil vroeg-neolithisch aardewerk aangetroffen (Schuurman, in voorbereiding). Hemelsbreed ligt deze vindplaats zo'n 1.800 m ten oosten van het plangebied.

3.2.5 Beperkingen van het onderzoek

De archeologische begeleiding bestond uit het inspecteren van de vrijgekomen vlakken. Omdat de bodem met een kantelbak taludsgewijs werd afgegraven, werden ook de bodemlagen onder een hoek aangesneden. Het bepalen van de juiste laag en indicator werd hierdoor bemoeilijkt. Door de z-waarde (de hoogte) te bepalen, konden de archeologische vondsten echter aan de juiste laag worden gekoppeld. Ook het niet kunnen bestuderen van profieldammen kan als een beperking van het onderzoek worden opgevat. In het kader van de archeologisch begeleiding was er overigens geen aanleiding speciaal profieldammen aan te leggen. Alleen bij het uitgraven van de kikkerpoel deed zich de mogelijkheid voor een kolomprofiel af te steken en op te tekenen (zie figuur 3).

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Een tweede beperking was dat de vlakken vrijwel direct na het aansnijden dienden te worden geïnspecteerd. De waarnemingsmogelijkheden verslechterden snel met het uitdrogen van de vlakken of na regenval. De omstandigheden waren gelukkig gunstig om goede waarnemingen te kunnen verrichten, hetgeen geresulteerd heeft in de ontdekking van enkele interessante en voor de regio bijzondere sites uit de Steentijd.

4 Conclusies

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

De archeologische begeleiding van de werkzaamheden in plangebied Flerdeweg III heeft interessante archeologische informatie opgeleverd en laat zien dat de omgeving van het Wijchens Maasje een rijke en geschakeerde bewoningsgeschiedenis kent vanaf het einde van de Steentijd. Hieronder wordt kort en bondig ingegaan op de onderzoeksvragen (zie § 1.4) uit het PvE (Jager, 2011).

1. *Zijn er bij de aanleg van de sleuven nog archeologische sporen en vondsten aan het licht gebracht? Zo ja: waar bestaan die uit?*
 - a. *Wat is de aard en datering (periodisering) daarvan?*
 - b. *Wat is de verspreiding daarvan?*
 - c. *Wat is de diepteligging en geologische context daarvan?*
 - d. *Wat is de gaafheid en conservering daarvan?*

De archeologische begeleiding, die een extensief karakter had, heeft geleid tot de ontdekking van twee archeologische vindplaatsen, waarbij tijdens het uitboren van vindplaats 1 in de ondergrond vanaf 2,1 cm -Mv nog een tweede cultuurlaag is aangetroffen. Het vondstmateriaal van het bovenste niveau is, hoewel gering, tamelijk divers, met aardewerk, vuursteen, steen, leem en verbrand bot. Ter hoogte van vindplaats 2 is alleen wat (sterk gefragmenteerd) aardewerk aangetroffen. De cultuurlaag in de diepere ondergrond van vindplaats 1 heeft (vooralsnog) geen vondsten opgeleverd. Alle cultuurlagen worden voorts gekenmerkt door houtskool. Van beide cultuurlagen van vindplaats 1 zijn monsters genomen ten behoeve van een ¹⁴C-datering. Deze hebben uitgewezen dat de bovenste laag in het (Laat) Neolithicum kan worden gedateerd en de onderste in het Vroeg Mesolithicum.

Uitgaande van de ¹⁴C-datering van de bovenste laag ligt het voor de hand deze laag te verbinden met de Enkelgrafcultuur. Er zijn echter geen vondsten gedaan die eenduidig aan de Enkelgrafcultuur kunnen worden toegewezen. Van deze plek is, naar het zich laat aanzien, wel materiaal afkomstig van de Klokbekercultuur. Er komen daarbij twee opties in beeld, namelijk dat deze plek ook door mensen van de Klokbekercultuur is gebruikt c.q. dat de ¹⁴C-datering te oud uitvalt en feitelijk activiteiten weerspiegelt van de (vroeg) Klokbekercultuur. De eerste optie heeft daarbij de beste papieren. Overigens kan alleen aanvullend onderzoek hierop meer licht werpen.

Op geen van beide vindplaatsen zijn grondsporen aangetroffen. Dit is ook niet verwonderlijk gelet op het karakter van de vindplaatsen. Vermoedelijk gaat het om de neerslag van kortstondige, plaatsgebonden activiteiten en streek men volgens een seizoensgebonden patroon neer op deze plekken om van daaruit allerhande activiteiten te ontplooiën. Daarbij kan zowel gedacht worden aan jagen, vissen als het weiden van vee (of een combinatie hiervan, althans voor wat het gebruik van deze plekken in het Neolithicum betreft).

Hoewel hier geen verder onderzoek naar is gedaan, is het aannemelijk dat het goed gesteld is met zowel de gaafheid als de mate van conservering van de aangetroffen vindplaatsen. De vindplaatsen liggen besloten in kleipakketten, terwijl het grondwaterpeil zich ter plekke op geringe diepte bevindt (mede vanwege de aanwezigheid van oppervlaktewater in de directe nabijheid). Deze constatering hebben ertoe geleid geen monsters van de verschillende cultuurlagen te nemen om onderzoek te verrichten naar de mate van conservering (en informatie-waarde). Er is geen aanleiding om aan te nemen dat de vindplaatsen zijn aangetast – afgezien van de tijdens de herinrichtingswerkzaamheden aangebrachte verstoringen en een mogelijke oude sloot aan de noordzijde van vindplaats 1 – en aan kwaliteit hebben ingeboet. Ze lijken de tand des tijds goed te hebben doorstaan. Indien de informatiewaarde gering is, dan wordt dit (hoofdzakelijk c.q. enkel en alleen) veroorzaakt door de archeologische resten zelf.

2. *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand?*

In het plangebied zijn de volgende materiaalcategorieën aangetroffen: keramiek (handgevoormd aardewerk), verbrande leem, verbrand bot, houtskool, vuursteen en een brok kwartsitische zandsteen.

3. *Kunnen er structuren worden onderscheiden? Zo ja, waar bestaan die dan uit en welke functie kan hieraan worden toegekend?*

Tijdens de archeologische begeleiding zijn geen grondsporen aangetroffen.

4. *Kunnen er specifieke activiteitzones worden onderscheiden? Zo ja: waaruit bestaan die dan?*

Naar het zich laat aanzien kunnen de vindplaatsen in verband gebracht worden met specifieke, plaatsgebonden activiteiten, waarvan de duur beperkt is geweest. Binnen de aangetroffen vindplaatsen kunnen geen zones worden onderscheiden waar specifieke handelingen hebben plaatsgevonden.

5. *Hoe kunnen de archeologische resten globaal worden gedateerd?*

Op grond van de ¹⁴C-dateringen alsmede het aangetroffen aardewerk (en vuursteenmateriaal) mag worden aangenomen dat het om de neerslag gaat van activiteiten die hier in het Vroeg Mesolithicum en het Laat Neolithicum hebben plaatsgevonden. Hieraan dient de kanttekening te worden toegevoegd dat de vroeg-mesolithische laag geen artefacten heeft opgeleverd.

6. *Werpen de bevindingen van de archeologische begeleiding nieuw licht op de geschiedenis van het plangebied en wijdere omgeving? Zo ja: waaruit bestaan deze feiten.*

Uit de tijdens de archeologische begeleiding aan het licht gekomen vindplaatsen blijkt dat de omgeving van het Wijchens Maasje aantrekkelijk was in zowel het Mesolithicum als het Neolithicum. Tot op heden ontbraken dit soort waarnemingen in het palet van vindplaatsen dat uit

het gebied bekend is. Ook in ruimere context voegen de vindplaatsen een dimensie toe aan de kennis van het gebied. Dat geldt in het bijzonder voor de mesolithische datering, waarvan er geen tweede voorhanden is uit de regio.

De geringe kennis van de vindplaatsen laat het echter niet toe vergaande uitspraken te verbinden aan de precieze handelingen die er (in tijd en ruimte) hebben plaatsgevonden en de precieze context waarin we dit alles moeten plaatsen. Daarvoor is aanvullend onderzoek noodzakelijk, enerzijds in de vorm van aanvullend booronderzoek in de directe en wat ruimere omgeving, anderzijds door een deel van vindplaats 1 nader onder de loep te nemen (aan de hand van – bijvoorbeeld – proefputjes).⁴

7. *Wat kan op basis van de resultaten van de archeologische begeleiding (denk aan dumps) worden gezegd over de archeologische verwachting van de aangrenzende (en ruimere) omgeving.*

De archeologische begeleiding heeft concrete aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van kampementen uit de Steentijd langs de oevers van het Wijchens Maasje. Gezien tegen deze achtergrond mag worden aangenomen dat zich ter hoogte van deze locaties in de randzone van de oude waterloop allereerst afvalmateriaal bevindt.

8. *Is het zaak de kennis omtrent de bodemkundige aspecten van het plangebied op basis van de verrichte waarnemingen aan te vullen c.q. bij te stellen, afgezet tegen de informatie die het booronderzoek heeft opgeleverd. Zo ja: licht dit toe?*

Uit het booronderzoek komt naar voren dat zich op grotere diepte in de ondergrond geulvullingen bevinden die ouder zijn dan die van het Wijchens Maasje. De datering van de onderste laag van vindplaats 1 kan eveneens als een belangrijke aanwijzing in die richting worden beschouwd.

Uit het onderzoek blijkt voorts dat het lastig is dit soort pleisterplaatsen (met een relatief geringe omvang en – naar het zich laat aanzien – ijle vondstdichtheid) met behulp van boringen op te sporen. Gezien tegen achtergrond verdient het aanbeveling in soortgelijke (verwachtingsvolle) gebieden een dichter boorgrid te hanteren (bijvoorbeeld 5 bij 5 m). Dat voorkomt verrassingen.

9. *Hebben de waarnemingen kennis opgeleverd die van invloed is op onze kijk op het Wijchens Maasje? Zo ja: waar bestaan die dan uit?*

Uit de archeologische begeleiding blijkt dat langs het Wijchens Maasje terdege rekening dient te worden gehouden met de neerslag van handelingen in het Mesolithicum en het Neolithicum (evenals wellicht de Bronstijd). Het blijkt dat de oevers van het Wijchens Maasje (en zijn eventuele voorgangers), evenals de stroomrug die hieruit is voortgekomen, door de eeuwen heen een grote aantrekkingskracht op de mens heeft uitgeoefend. Wat de oudere Prehistorie betreft, moet daarbij niet zozeer worden gedacht aan sedentaire bewoning, althans er zijn geen aan-

⁴ Het is daarbij zaak ook meer inzicht te verwerven in de geogenese van het landschap ter plekke en de aanwijzing dat in de ondergrond restgeulen schuilgaan van een ouder afwateringssysteem, mede gelet op de verrassende vroeg-mesolithische datering van de onderste cultuurlaag van vindplaats 1.

wijzingen in die richting, maar eerder aan kortstondige, specifieke activiteiten langs de oevers van dit riviertje. In het geval van neolithische boeren waren deze mensen waarschijnlijk afkomstig van de hoger gelegen gronden in de directe of wat bredere omgeving. De rivierduinen (bijv. die van Hernen) komen hier allereerst voor in aanmerking.

4.2 Slotbeschouwing

Resumerend kan worden gesteld dat de ontdekking van de vindplaatsen nieuw licht werpt op de bewoningsgeschiedenis van de omgeving van het Wijchens Maasje. Gezien tegen deze achtergrond kunnen de drie aangetroffen cultuurlagen zonder meer als behoudenswaardig (gaafheid, conservering, zeldzaamheid en ensemblewaarde) worden gekwalificeerd. Gaafheid en conservering gaan ter plekke hand in hand, door de zeldzaamheid is de informatiewaarde (logischerwijs) hoog en er is (afgaande op de beschikbare informatie) sprake van een ruimtelijke samenhang. Vooralnog zijn in gemeente Wijchen geen vergelijkbare vindplaatsen aangetroffen in een soortgelijke kleiige omgeving langs een oude meandergordel.

Het feit dat (een deel van) de bovenste cultuurlaag van vindplaats 1 aan het oppervlak kwam te liggen en aan erosie onderhevig was als gevolg van weersinvloeden (met name uitdroging), heeft ertoe geleid, dat versneld een selectiebesluit is genomen en gekozen is voor duurzame veiligstelling. Dit laatste werd ingegeven door de specifieke omstandigheden (een natuurontwikkelingsproject) en de aan de vindplaatsen (op voorhand) toegekende kwaliteiten. De toekomst zal moeten uitwijzen wat zich hier ooit heeft afgespeeld aan de oevers van het Wijchens Maasje, bijvoorbeeld als er zich onderzoeksvragen opdringen waarvan de beantwoording (mede) besloten ligt in de vindplaatsen die uit deze archeologische begeleiding zijn voortgekomen.

5 Aanbevelingen

Aan het eind van een rapport is het gebruikelijk af te sluiten met aanbevelingen, maar in dit specifieke geval, waarbij een belangrijke aan het licht gebrachte archeologische vindplaats kort na de ontdekking weer is afgedekt met gebiedseigen grond, is er (zo op het eerste gezicht) weinig aanleiding nog aanbevelingen naar voren te brengen. Wat de archeologische begeleiding en de hieruit voortgekomen ontdekkingen betreft, evenals het besluit om vindplaats 1 met het oog op duurzame veiligstelling weer met een kleilaag af te dekken, kan met volle tevredenheid worden teruggeblikt op de gang van zaken. Het is nu zaak beide vindplaatsen de komende jaren te monitoren en erop toe te zien dat er zich geen vegetatie op ontwikkelt, waarvan de wortels een bedreiging kunnen vormen voor de in de ondergrond aanwezige archeologische overblijfselen (lees: de bovenste cultuurlagen). Hierbij wordt niet alleen op riet gedoeld, maar ook op houtstruweel dat zich wellicht in deze natuurstrook gaat vestigen.

Afgezien van deze beheersmatige aspecten is het van belang beide vindplaatsen als zodanig te verdisconteren in de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de gemeente Wijchen (Goossens & Flokstra, 2009) en er het beleid aan te koppelen dat er op van toepassing is. Dit vanuit het perspectief dat het om archeologisch waardevolle en behoudenswaardige vindplaatsen gaat. Hieraan dient de kanttekening te worden toegevoegd dat de kennis van de vindplaatsen weliswaar voldoende is om de genomen besluiten te rechtvaardigen, maar het niet toestaat vergaande uitspraken te verbinden aan de precieze activiteiten die hier (in tijd en ruimte) hebben plaatsgevonden.

Daarvoor is aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk, enerzijds in de vorm van booronderzoek in de directe en wat ruimere omgeving van de vindplaatsen, anderzijds door een deel van vindplaats 1 aan een nader onderzoek te onderwerpen. Indien zich daarvoor handvatten aanbieden – bijvoorbeeld in de vorm van een specifiek onderzoeksproject – dan verdient het aanbeveling de gelegenheid te benutten om meer licht te laten schijnen op wat zich hier aan de boorden van het Wijchens Maasje (en zijn voorgangers) heeft afgespeeld in een tijd dat men vuurstenen werktuigen gebruikte en leefde van wat de natuur voortbracht of – in het geval van de neolithische boeren – er nog regelmatig op uittrok om andere voedselbronnen te benutten.

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Literatuur

- ANWB Media**, 2004. *Topografische kaart van Gelderland, schaal 1:25.000*. Mouthaan Grafisch Bedrijf, Papendrecht.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse Delta, The Netherlands*. Van Gorcum, Assen.
- Flokstra, L.M. & W.A. Kattenberg**, 2009. Onderzoeksgebied De Templet te Hernen, gemeente Wijchen; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3243. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Goossens, E. & L.M. Flokstra**, 2009. Archeologiebeleid gemeente Wijchen. *RAAP-rapport* 1828. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Goossens, E.**, 2011. EVZ Heumen-Horssen en natuurvriendelijke oevers Betuwe, gemeente Wijchen en Buren. *RAAP-rapport* 2257. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Jager, S.W.**, 2011 Archeologische begeleiding plangebied Flerdeweg III. *RAAP-PvE* 1019. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Louwe Kooijmans, L.P.**, 1976. De Midden-Neolithische vondstgroep van het Vormer bij Wijchen. En het cultuurpatroon rond de zuidelijke Noordzee, circa 3000 v. Chr. *Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* LVII.
- Louwe Kooijmans, L.P., e.a.**, 2005. *Nederland in de prehistorie*. Uitgeverij Bakker, Amsterdam.
- Stiboka**, 1981. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 39 Oost-Rhemen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka/RGD**, 1986. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 39 Tiel*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Tuyn, W. & A. Janssen**, 1971. Neolithische woonplaats op het Vormer tussen Niftrik en Wijchen. *AWN-jaarverslag* 1971. AWN Afdeling Nijmegen e.o., Nijmegen.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
AWN	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland
BP	Before present (voor 1950; zie verklarende woordenlijst)
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

artefact

Alle door de mens gemaakte of gebruikte voorwerpen

BP

Before Present, gebruikt voor ouderdomsbepalingen op grond van het meten van de hoeveelheid radioactieve koolstof in organisch materiaal (de C14- of ¹⁴C-methode) worden gewoonlijk opgegeven in jaren voor heden (=1950); jaarringenonderzoek heeft vastgesteld dat deze dateringen af kunnen wijken van de werkelijke ouderdom.

¹⁴C-datering

(Ook wel C14- of C¹⁴-datering.) Bepaling van gehalte aan radioactieve koolstof ¹⁴C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ¹⁴C-ouderdom kan worden afgeleid. Deze ouderdom wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de aan de meting verbonden mogelijke afwijking (standaarddeviatie).

cultuurlaag

Een pakket met afvalresten dat is ontstaan door (meestal) langdurige bewoning van een bepaalde locatie.

Holoceen

Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: circa 9700 jaar voor Chr. tot heden).

leem

Grondsoort die wordt gekenmerkt door een hoog siltgehalte (bodemdeeltjes tussen 0,002 en 0,05 mm).

meander

Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht.

motte

Type laat-middeleeuws kasteel (vaak een ronde burcht met toren) waarvoor het kenmerkend is dat het is geplaatst op een meestal kleine, kunstmatige verhoging.

Pleistoceen

Geologisch tijdperk dat circa 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (circa 9700 voor Chr.).

Prehistorie

Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.

reductieniveau

Het niveau waaronder in de bodem zuurstofloze omstandigheden heersen (gewoonlijk vanwege een permanente verzadiging met grondwater). IJzer 'roest' niet meer.

restgeul (afzetting)

Een door afsnijding verlaten en daardoor inactief deel van een rivier of geul, dat geen beduidende rol meer speelt bij de afvoer van rivierwater. De afzettingen hierin worden restgeulafzettingen genoemd.

silt

Gronddeeltjes ter grootte van 0,002 tot 0,05 mm.

site

Een archeologische vindplaats (m.u.v. de vindplaats van een losse vondst).

stroomgordel

Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeul(en).

stroomrug

Door relatieve hoogte in landschap zichtbare stroomgordel.

Tertiair

Geologische periode vóór het Pleistoceen (dat samen met het Holoceen tot het Kwartair wordt gerekend), circa 65-2,3 miljoen jaar geleden.

vindplaats

Plaats waar archeologisch materiaal is verzameld of te verzamelen is.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Gerealiseerde situatie perceel 693.

Figuur 3. Impressie van de graafwerkzaamheden.

Figuur 4. Detail van de vondstlaag met aardewerk (vindplaats 1).

Figuur 5. Boorpuntenkaart en puntvondsten.

Figuur 6. Het handgevormde aardewerk.

Figuur 7. Vuursteenvondsten.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen vindplaats 1 (niveaus 1 en 2) en vindplaats 2.

Bijlage 2. Vondstenlijst.

Bijlage 3. Boorprofielen vindplaats 1.

Bijlage 4. Notitie t.b.v. het duurzaam veiligstellen van de bovenste cultuurlaag van vindplaats 1.

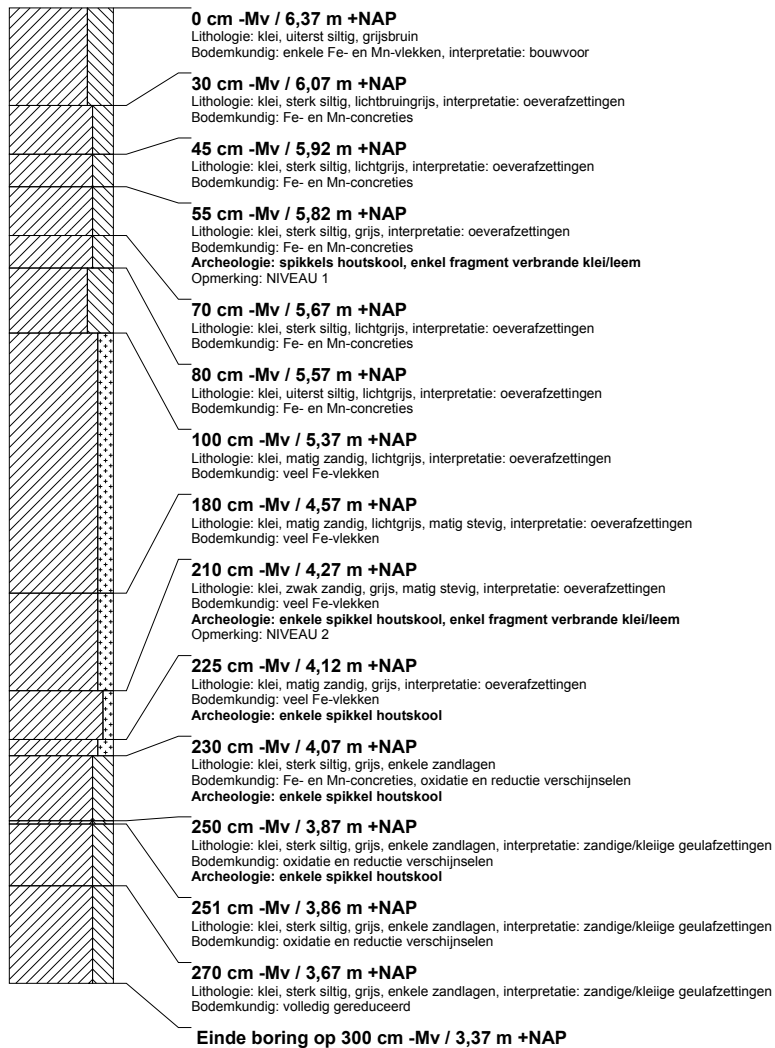
RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen vindplaats 1 (niveaus 1 en 2) en vindplaats 2

boring: HMOB5-1

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.535, Y: 426.502, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,37, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost, opmerking: Vindplaats 1

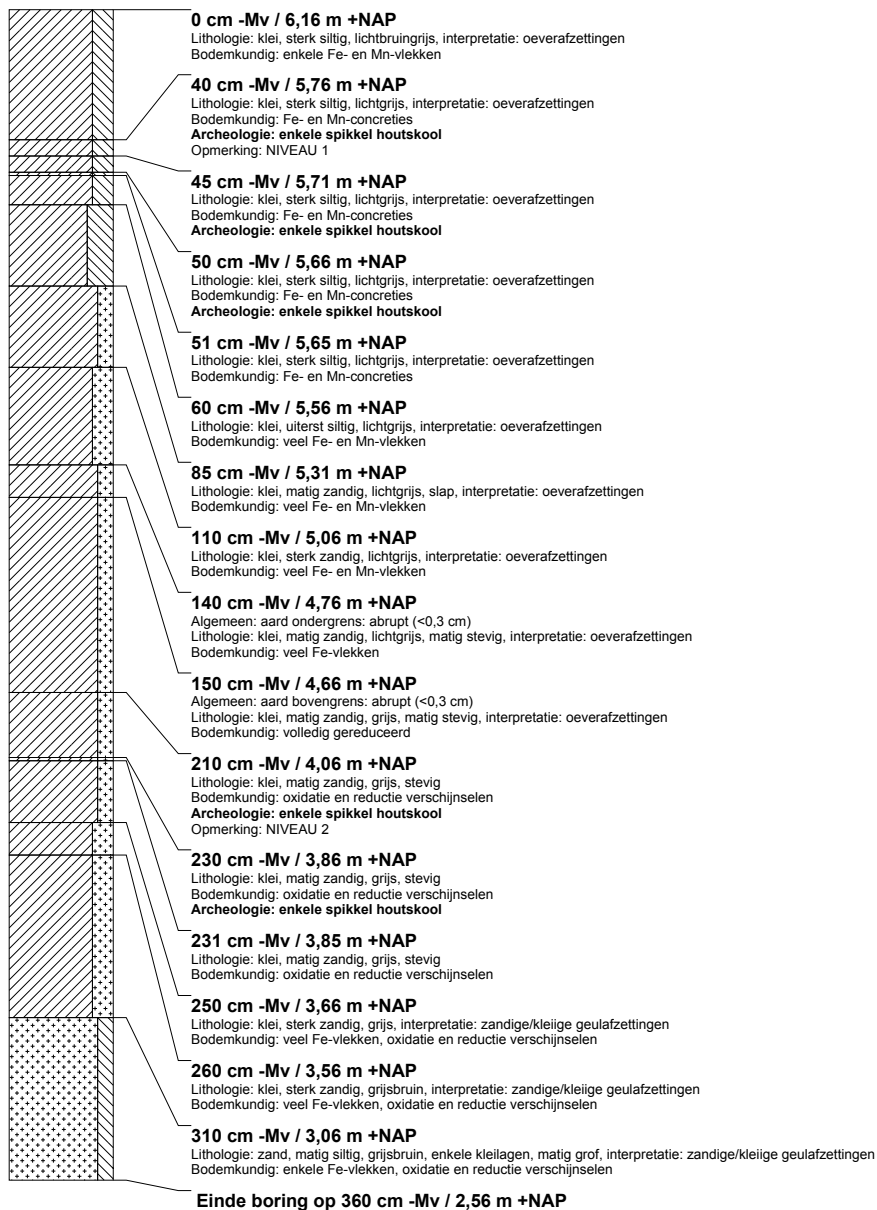

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-2

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.533, Y: 426.501, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,16, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

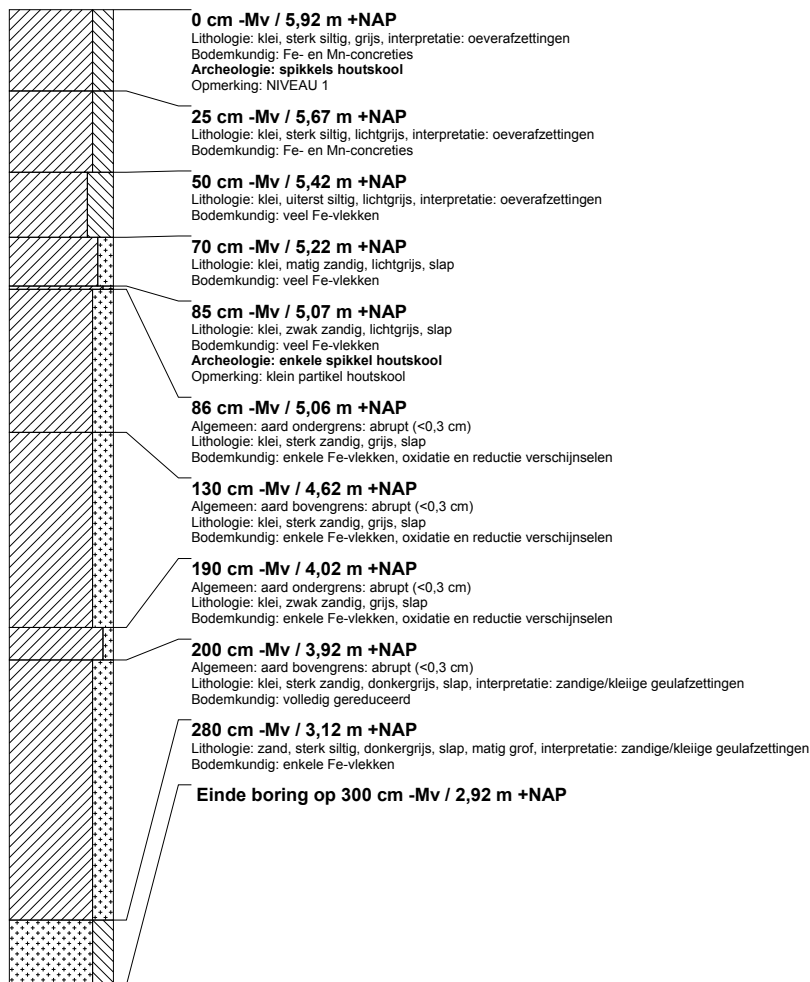

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-3

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.531, Y: 426.499, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 5,92, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

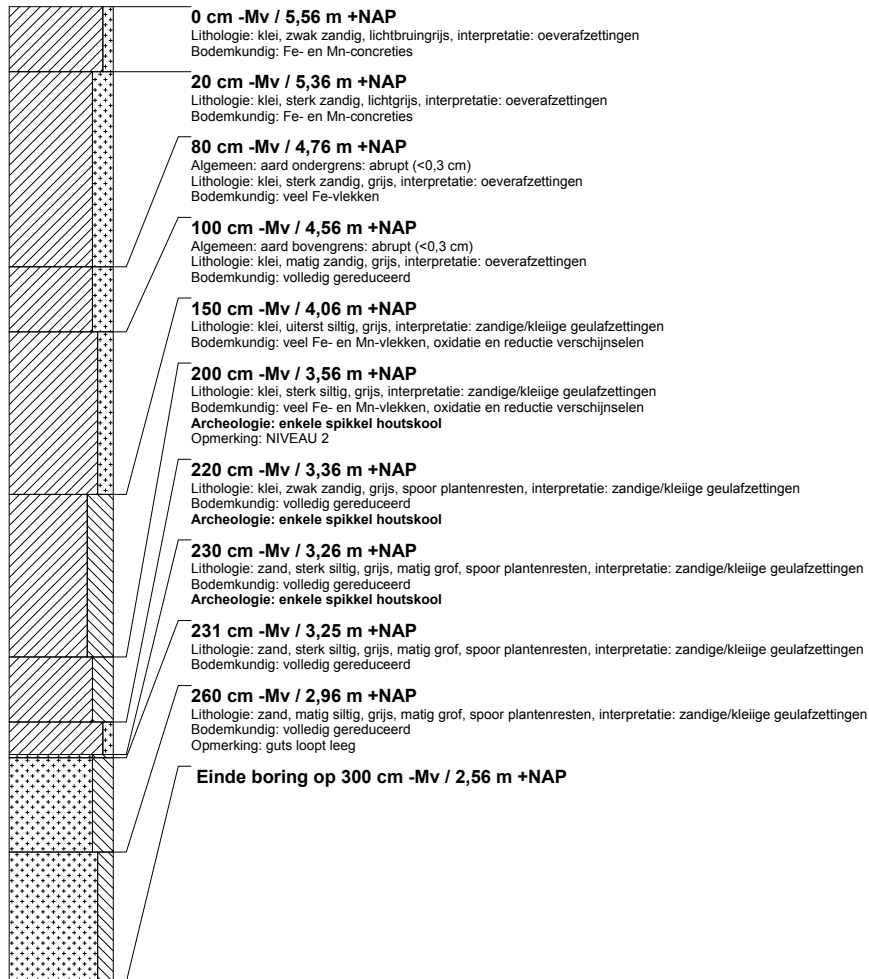

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-4

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.529, Y: 426.497, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 5,56, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

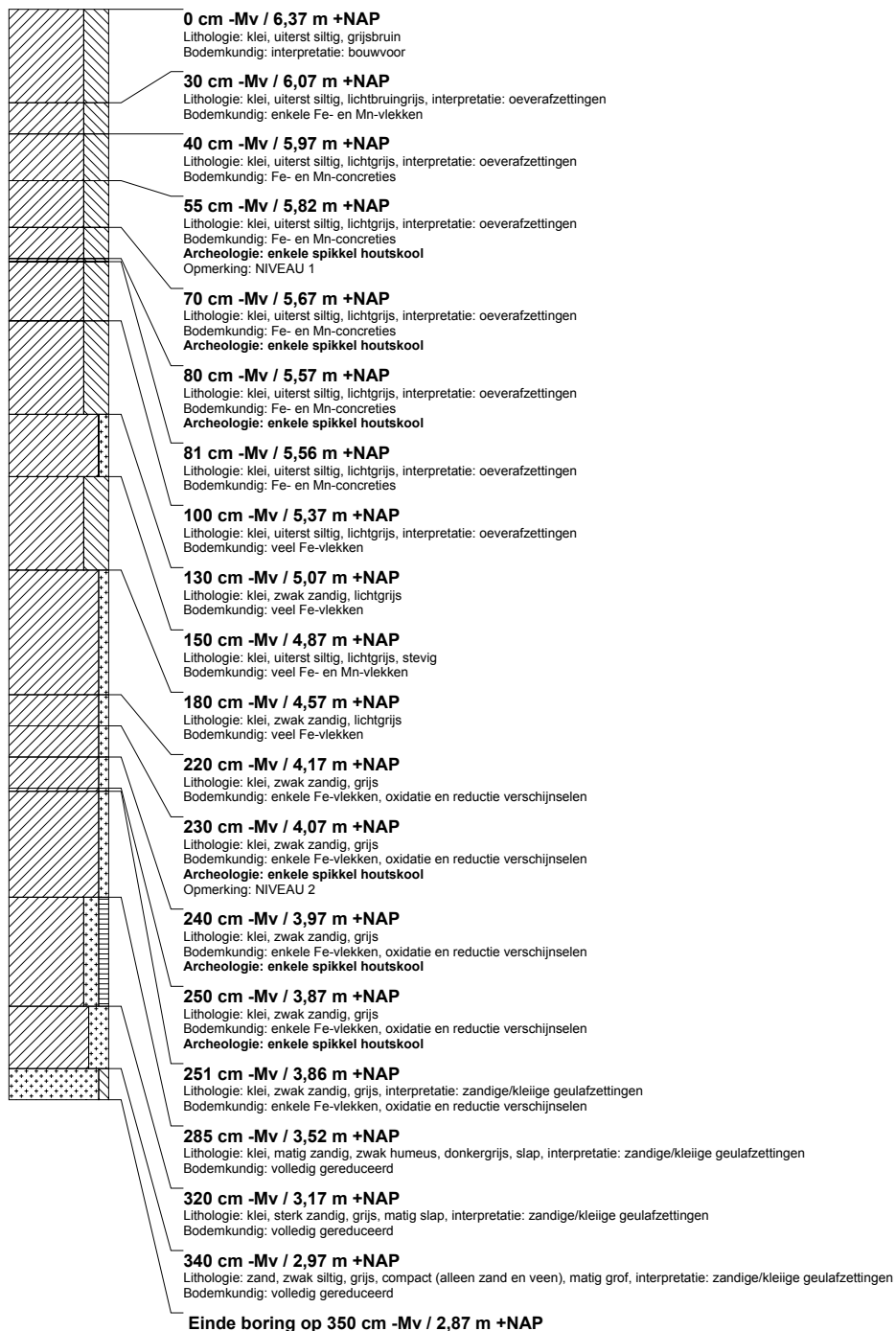

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-5

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.537, Y: 426.503, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,37, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

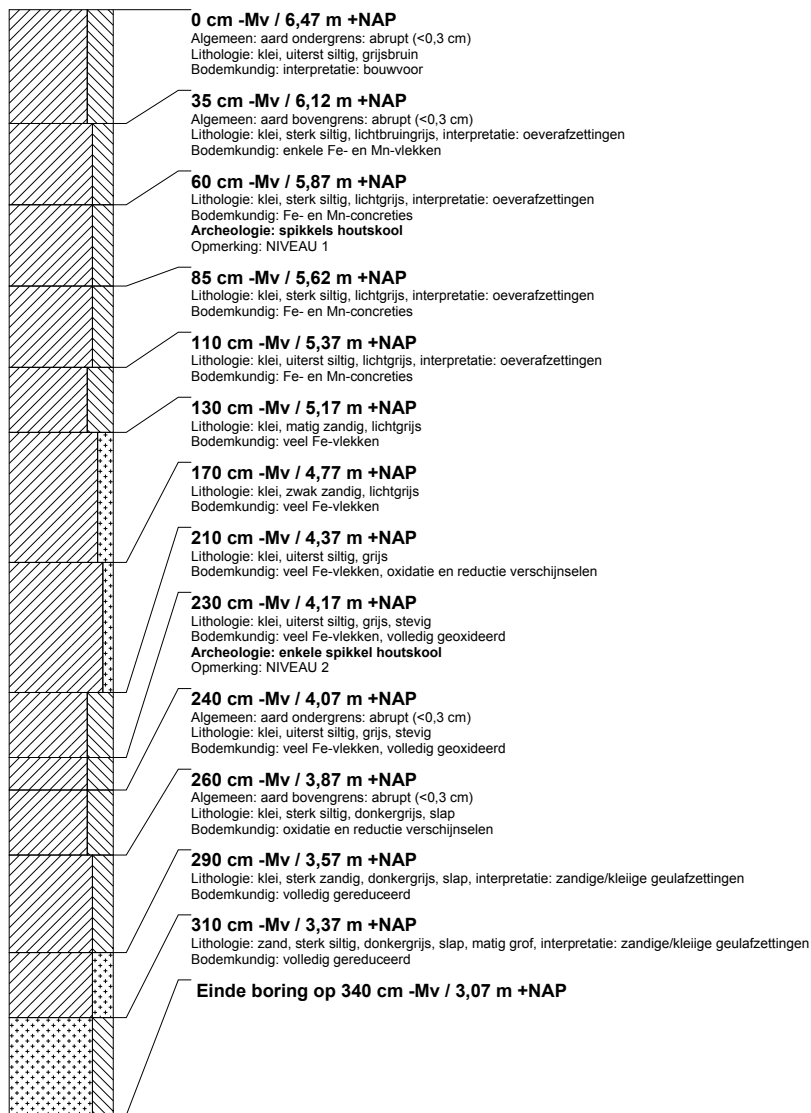

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-6

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.539, Y: 426.505, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,47, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

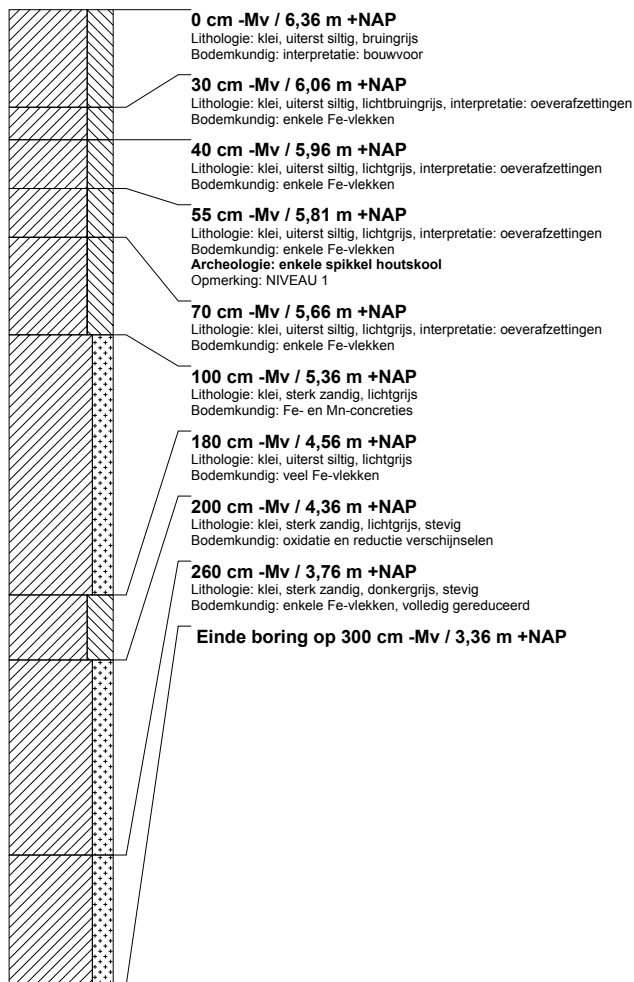

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-7

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.532, Y: 426.506, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,36, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

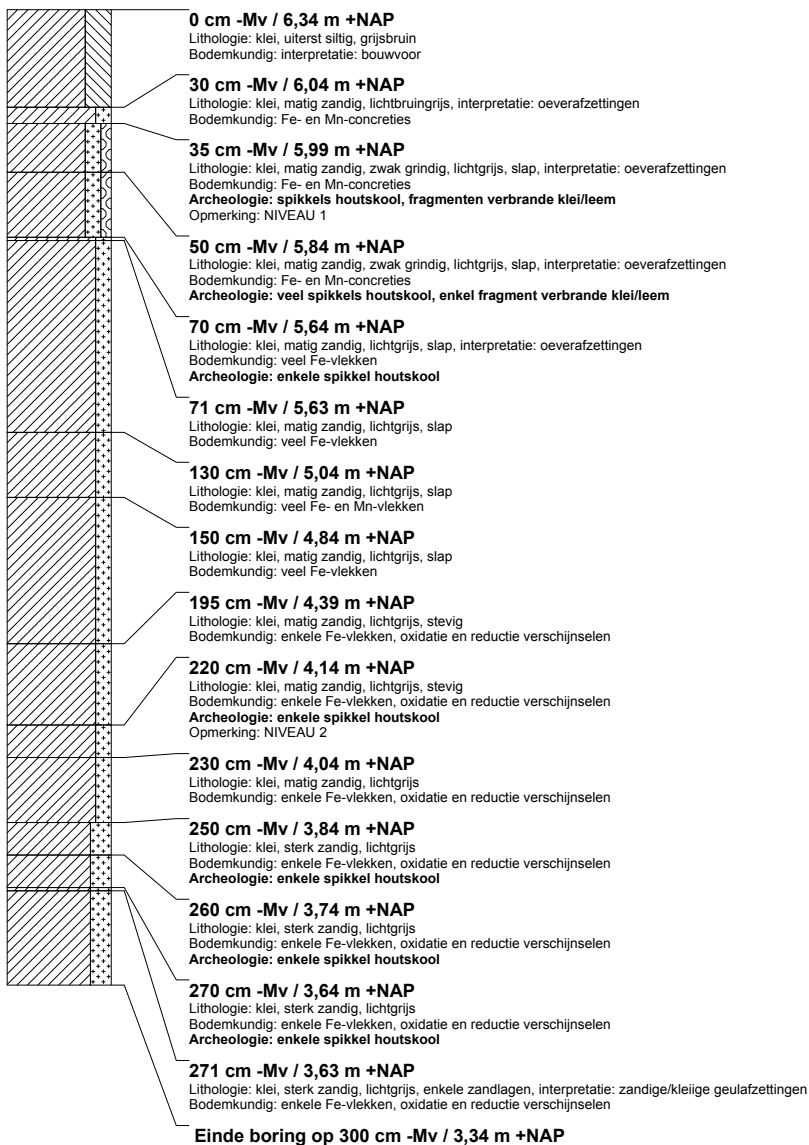

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-8

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.528, Y: 426.510, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,34, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

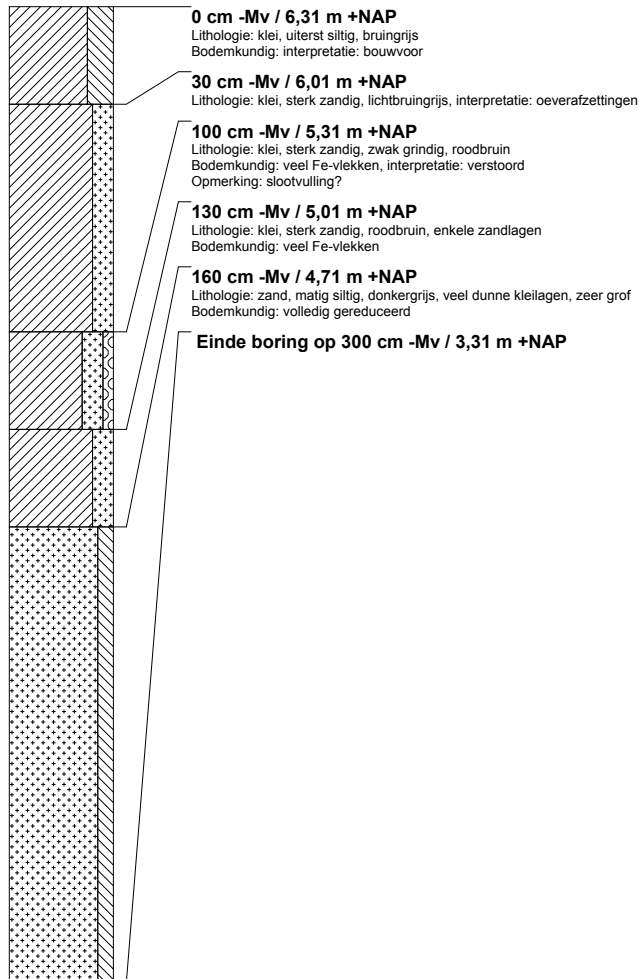

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-9

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.525, Y: 426.513, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,31, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

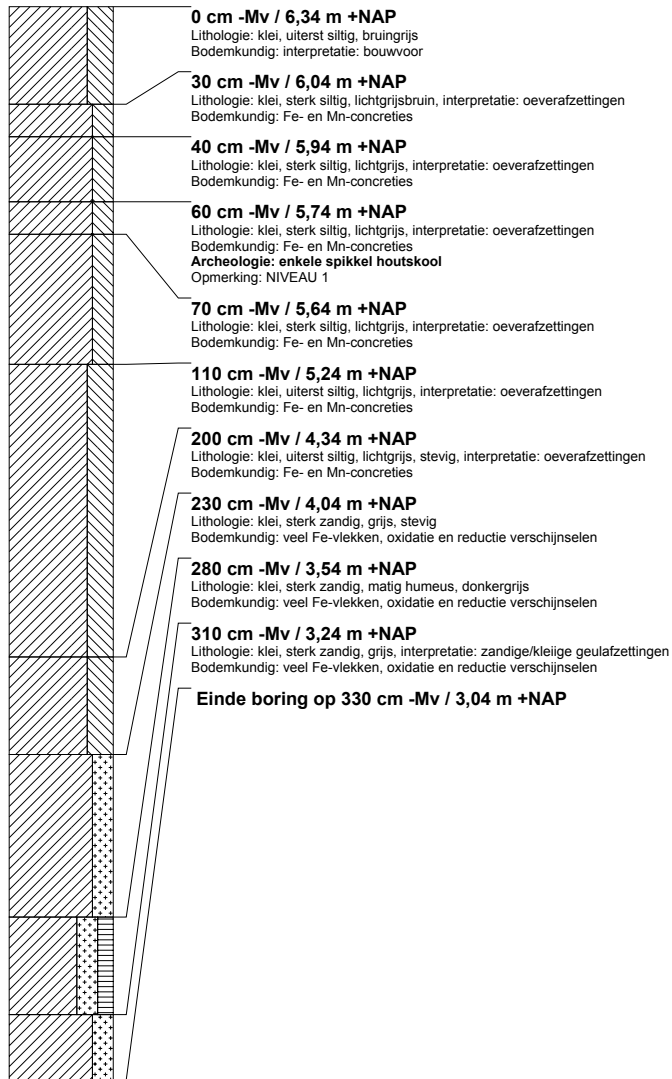

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-10

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.538, Y: 426.498, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,34, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

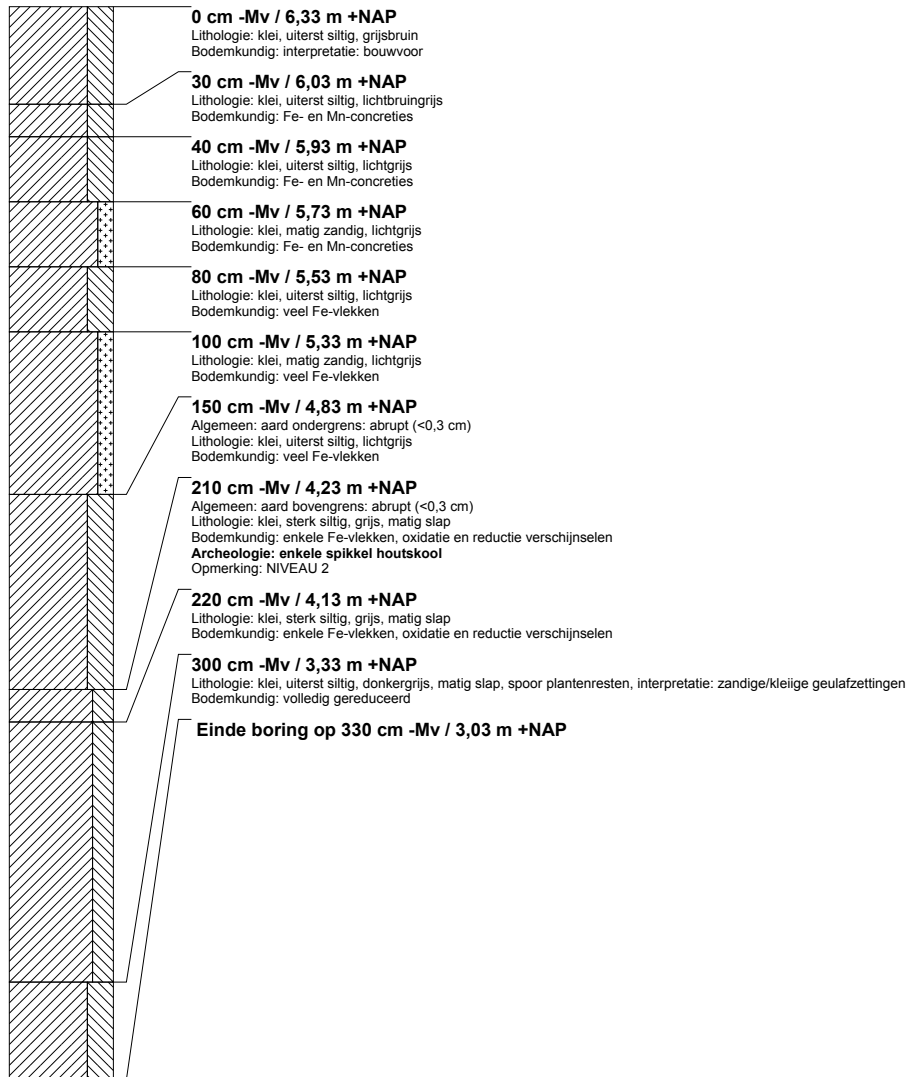

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-11

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.541, Y: 426.494, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,33, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

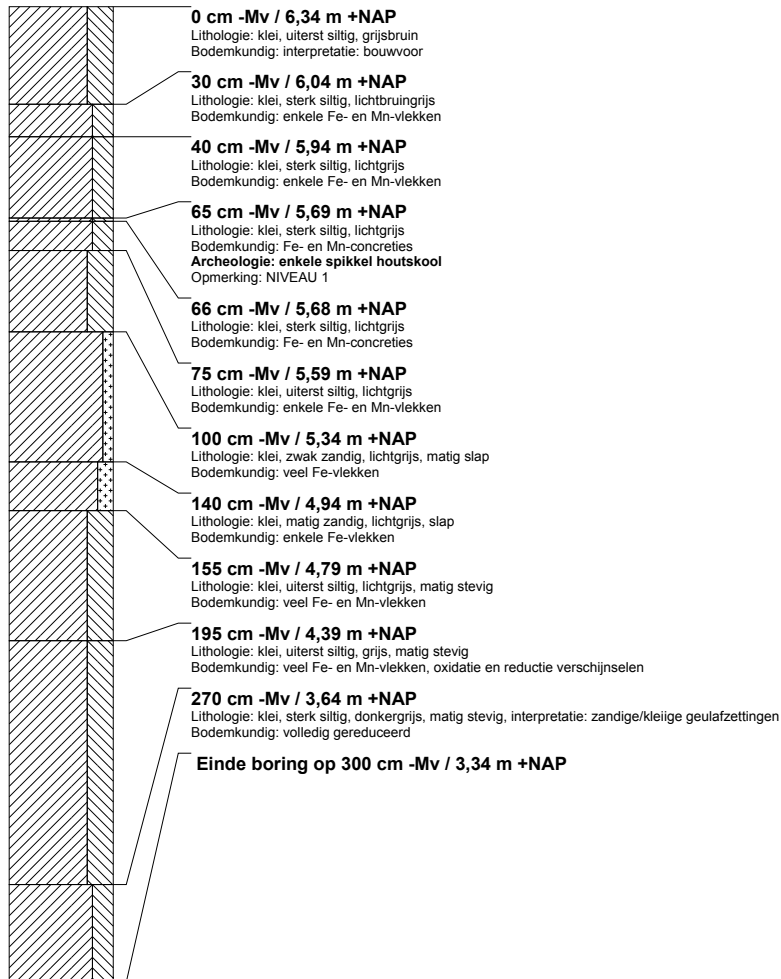

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-12

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.544, Y: 426.490, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,34, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

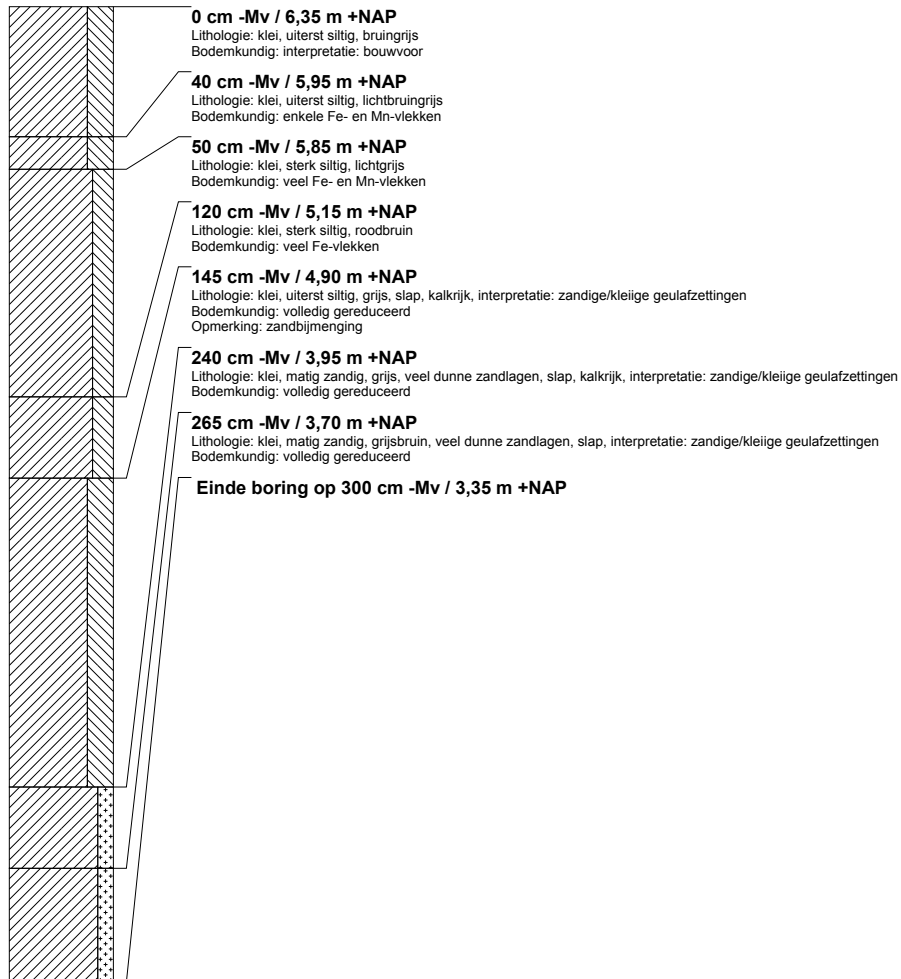

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-13

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.522, Y: 426.517, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,35, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

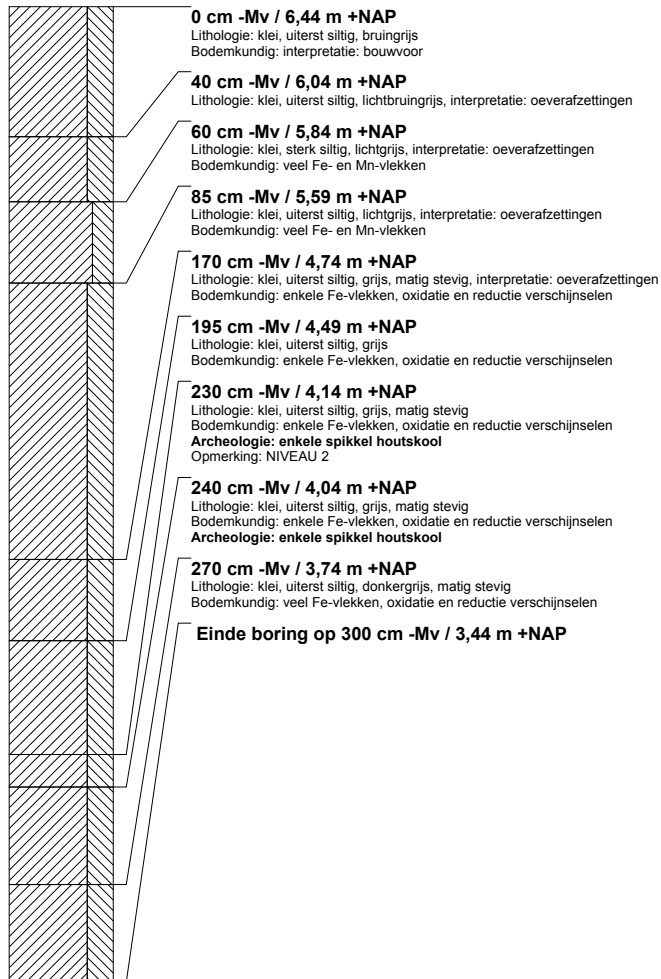

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-14

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.543, Y: 426.508, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,44, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

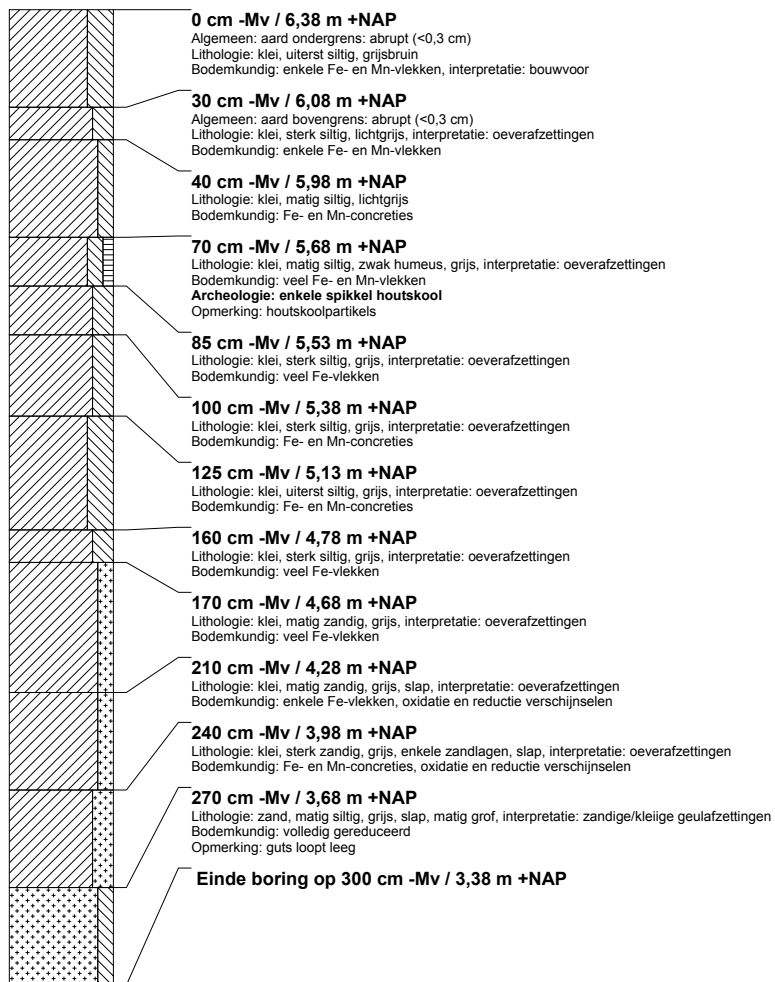

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

boring: HMOB5-15

beschrijver: LF, datum: 8-3-2012, X: 174.650, Y: 426.349, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 39H, hoogte: 6,38, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: akker, provincie: Gelderland, gemeente: Wijchen, plaatsnaam: Hernen, opdrachtgever: DHV B.V., uitvoerder: RAAP Oost

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

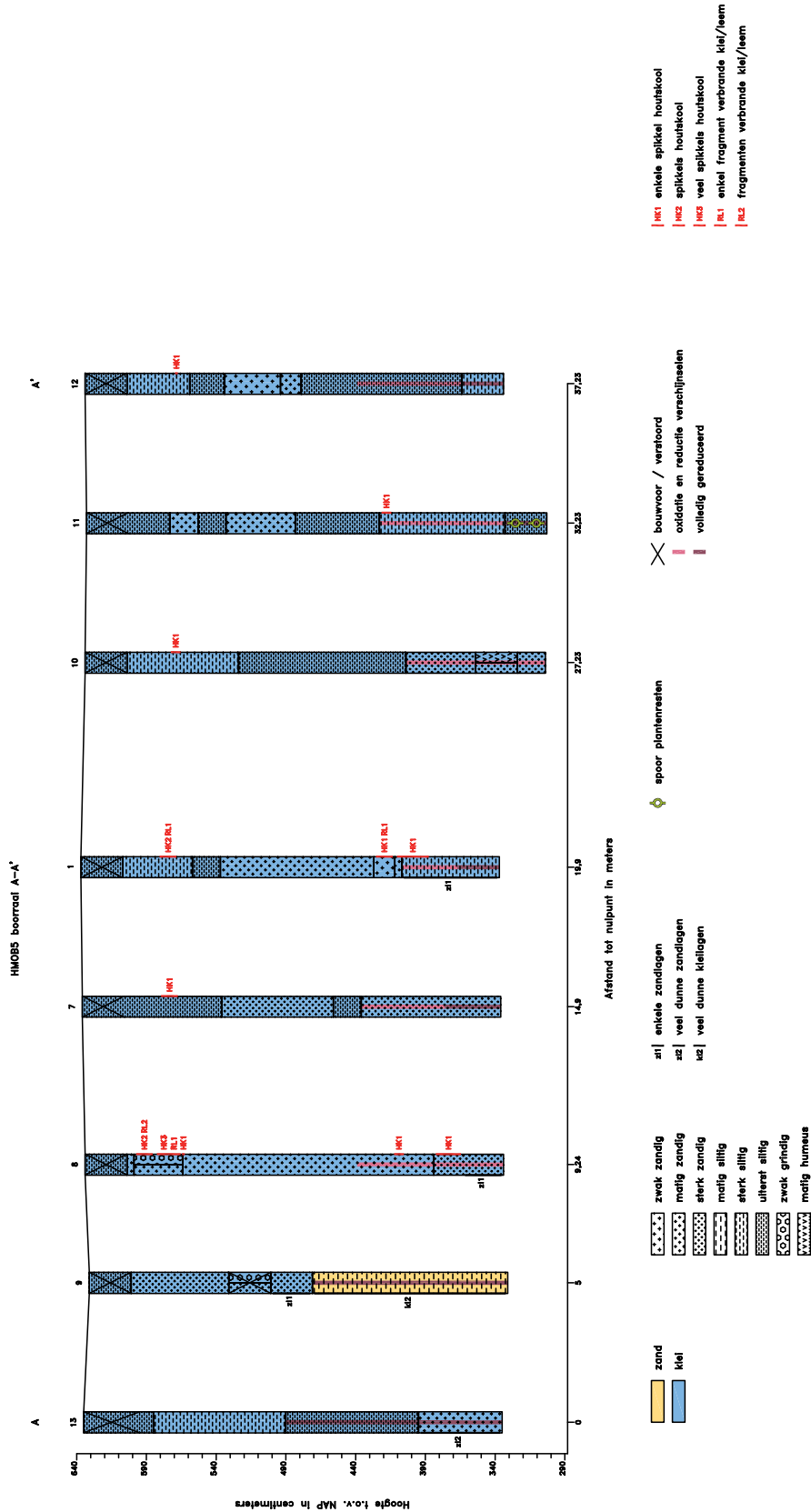
Bijlage 2: Vondstenlijst

vondstnr.	aantal	materiaal	omschrijving	versiering	datering	locatie
1	2	keramiek	handgevormd aardewerk	5/6-voudige streepversiering	Laat Neolithicum	vindplaats 1
1	2	keramiek	handgevormd aardewerk	fijne spatelversiering	Laat Neolithicum	vindplaats 1
1	1	keramiek	handgevormd aardewerk		Laat Neolithicum	vindplaats 1
1	1	keramiek	handgevormd aardewerk	spatelversiering	Laat Neolithicum	vindplaats 1
2	999	bot	dierlijk	verbrand	Laat Neolithicum	vindplaats 1
3	1	steen	breuksteen	kwartsitische zandsteen	Laat Neolithicum	vindplaats 1
4	1	steen	vuursteen	afslag	Laat Neolithicum	los
5	1	steen	vuursteen	kling	Laat Neolithicum	vindplaats 1
6	6	keramiek	handgevormd aardewerk		Laat Neolithicum	vindplaats 2
7	2	keramiek	handgevormd aardewerk		Laat Neolithicum/ Vroege Bronstijd	los
8	2	keramiek	handgevormd aardewerk		Laat Neolithicum	los
9	1	steen	vuursteen	afslag	Laat Neolithicum	los

RAAP-RAPPORT 2577

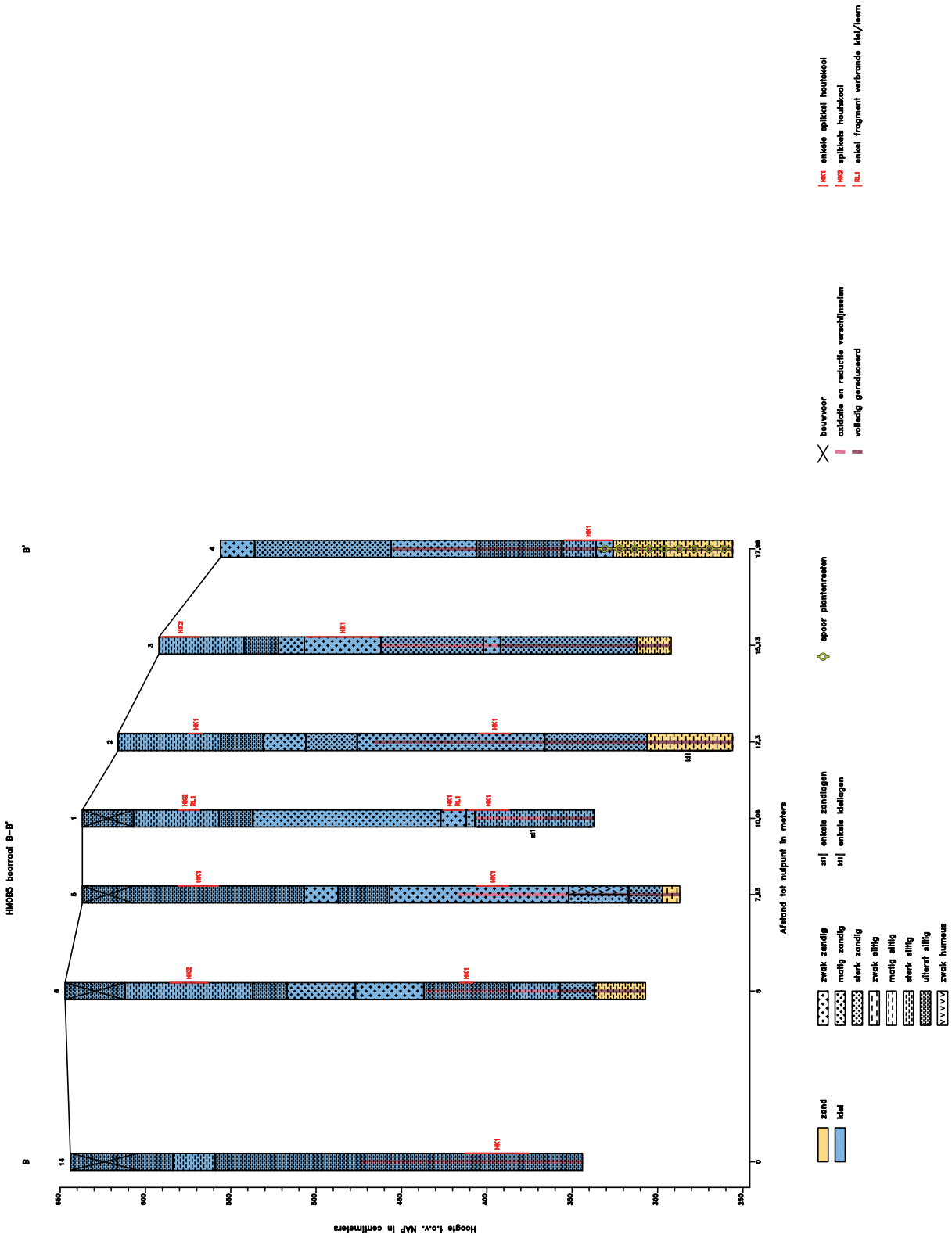
Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Bijlage 3: Boorprofielen vindplaats 1

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
 Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Bijlage 4: Notitie t.b.v. duurzaam veiligstellen bovenste cultuurlaag vindplaats 1

Voorstel fysieke beheermaatregel vindplaats 1 plangebied Flerdeweg III te Hernen

Zoals bekend zijn bij de archeologische begeleiding in plangebied Flerdeweg III op twee plaatsen archeologische vindplaatsen gelokaliseerd. Vindplaats 2 kwam tevoorschijn bij de aanleg van een kikkerpoel en geeft geen aanleiding tot het nemen van maatregelen. De tweede vindplaats (vindplaats 1) kwam aan het licht bij het creëren van een natuurvriendelijke oeverzone aan de noordoostzijde van het Wijchens Maasje. Hier werd op twee niveaus een vondstlaag aangetroffen. Beide hangen waarschijnlijk samen met specifieke, plaatsgevonden activiteiten die hier – althans voor zover de feiten reiken – hebben plaatsgevonden in het Laat Neolithicum. Daarbij moet allereerst worden gedacht aan jachtkampjes. Tot het vondstmateriaal behoren een scherf van een zogenaamde potbeker en wat vuursteenmateriaal. Al met al ziet het ernaar uit dat hier op zijn minst mensen van de Klokbekercultuur (en dat meer dan eens) een kampement hebben ingericht en hun afval in de oeverzone van het Wijchens Maasje hebben gedumpt. Van beide lagen zijn monsters genomen voor een ¹⁴C-datering. De uitkomst hiervan wordt over enkele maanden verwacht. Ten opzichte van het (oorspronkelijke) maaiveldniveau bevindt de bovenste vondstlaag zich op 55-70 cm -Mv, terwijl de top van de tweede vondstlaag op 2,1 m -Mv is aangetroffen.

De bovenste vondstlaag bevindt zich als gevolg van de aanleg van de natuurvriendelijke oeverzone voor een deel aan het oppervlak over een lengte van zo'n 20 m. Om te voorkomen dat deze laag (onder meer als gevolg uitdroging) verder wordt aangetast en derhalve archeologische informatie verloren gaat, is het zaak snel maatregelen te nemen. In de wetenschap dat

1. het om een behoudenswaardige vindplaats gaat,
2. een opgraving c.q. aanvullend archeologisch onderzoek in dit stadium niet aan de orde is (en onnodige kosten met zich meebrengt),
3. de bovenste vondstlaag blootstaat aan verwerking en (andere) weersinvloeden en dus onderhevig is aan erosie,
4. het naar alle waarschijnlijk gaat om de neerslag van kortstondige, plaatsgebonden activiteiten van de Klokbekercultuur,

wordt voorgesteld – vooruitlopend op het opstellen van het definitieve rapport – ter plekke eenmalige beheermaatregelen te nemen. Deze moeten er in voorzien dat vindplaats 1, die naar het zich laat aanzien de tijd des tijds goed heeft doorstaan, wordt veiliggesteld.

Gezien tegen deze achtergrond is het zaak vindplaats 1 op korte termijn af te dekken met grond die afkomstig is uit de directe omgeving. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten (zo men wil: randvoorwaarden) aan de orde:

1. Er wordt een pakket grond opgebracht en wel zodanig dat de opgebrachte laag aan de oostzijde aansluit op het oorspronkelijke maaiveld en aan de westkant (de zijde van het Wijchens Maasje) een dikte heeft van ten minste 40 cm.

RAAP-RAPPORT 2577

Plangebied Flerdeweg III te Hernen, gemeente Wijchen
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

2. De grond wordt met een (kleine) hydraulische kraan zodanig verspreid dat het blootliggende archeologische vlak niet wordt kapot gereden.
3. Bij aanvang van de werkzaamheden is de betrokken archeologisch projectmedewerker (L.M. Flokstra) c.q. ondergetekende aanwezig om aanwijzingen die geven die ertoe moeten leiden dat de vindplaats zorgvuldig en conform het bovenstaande met (gebiedseigen) grond wordt toegedekt.
4. Er wordt bij het opbrengen van de grond rekening gehouden met de recentelijk aangebrachte, natuurvriendelijke oeverzone. Het reliëf ter hoogte van de vindplaats wordt hierin op passende wijze geïntegreerd.
5. De werkzaamheden liggen in het verlengde van de herinrichting die hier is uitgevoerd en wordt gedragen door dezelfde uitvoerende instantie.
6. Dit voorstel heeft de instemming van zowel de uitvoerende partij als het bevoegd gezag, in deze respectievelijk vertegenwoordigd door de heer M. Jansen (projectleider-adviseur van DHV B.V.) en de heer F. Coolen van de gemeente Wijchen.

Sake W. Jager

(Zutphen, 29 maart 2012)

